

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

K.T. de Jonge, Almere

De 'Volkseer'

Spreuken 14,34: Gerechtigheid verhoogt een volk, maar zonde is een schandvlek der natiën.

De lijn van geloof naar politiek ligt hier voor de hand. Ik herinner me, dat de SGP dit bijbelvers eens bij een verkiezingscampagne heeft gebruikt. *Gerechtigheid verhoogt een volk*. De SV geeft dezelfde vertaling. Sommigen zijn doodsbang voor politiek in de kerk. Ik niet. Als je maar op een kerkelijke manier over politiek spreekt. In de kerk stemadviezen geven is uit den boze. In de kerk vertellen hoe de politiek alle punten en komma's bij de reorganisatie van de gezondheidszorg moet zetten, is een verwerpelijke verenzelviging van kerk en politiek. Maar in de kerk kan het ook over de politiek gaan, want God spreekt in zijn woord over het openbare leven. Als we bij de profeten lezen over de samenleving, waar God met ons naar toe wil: nergens meer wapens te vinden, kinderen die veilig spelen op de pleinen en opa's die rustig zitten te keuvelen op de bankjes, dan is dat naar mijn besef geloof en politiek ten top; alles in het kader van Gods verlossend handelen. De allesomvattende heerschappij van Jezus Christus laat ons weinig ruimte voor afzijdigheid. Je moet alleen goed verdiskonteren, dat in het OT kerk en volk een zijn. De overheid moet nu het evangelie niet verkondigen, dat is een taak van de kerk. En de kerk moet niet uitmaken of een stoplicht rood of groen moet zijn.

In Spr. 14,34 wordt gesproken over de *verhoging van een volk*. Ik vertaal de eerste regel met: *Gerechtigheid is de eer voor een volk*. Dat heeft te maken met het ontvangen van eer; graag hoog willen eindigen, zoals in de sport. Ook met landen en volken is het vaak opgaan, neergaan en verzinken. Nederland heeft vroeger internationaal een steviger partijtje meegeblazen dan tegenwoordig. Engeland heeft haar glorie ook achter zich liggen. Duitsland is eigenlijk door de eeuwen heen machtig gebleven. Wat zegt de tweede zin? Ik vertaal 34b als volgt: *...maar zonde is schande voor de stammen*. Zoals zo vaak zegt in Spreuken de eerste zin van een vers hetzelfde als de tweede zin, maar dan met andere woorden, of in een tegenoverstelling; zo leggen ze elkaar uit. Wat zegt Spr. 14,34 dan? Gerechtigheid is tot eer van een volk; dat

maakt een volk één en sterk; door gerechtigheid betekent een volk veel voor de zwakken. Maar zonde is een schande voor de stammen van dat volk; die komen niet tot een eenheid, die blijven verdeeld; een schande is het als ze voor de gerechtigheid de handen niet ineen kunnen slaan, maar werkeloos in groepjes toekijken bij het kwaad. Kleine volken en stammen binnen een volk hebben recht van bestaan. Maar... ze moeten ook wel eens wat gezamenlijk doen vanwege de gerechtigheid. Hierbij valt te denken aan Rusland: nooit geweten, dat daar zoveel volken woonden. In het voormalige Joegoslavië rollen bevolkingsgroepen rivaliserend en vechtend over de straat. In Nederland zijn we ook geen toonbeeld van eendracht. Integendeel, discriminatie ligt op de loer.

Volken zoeken eer in zonden. Ze missen daarmee het doel, nl. de gerechtigheid, die God met hen voorheeft. Er wordt kracht gezocht in geweld, sterke economie, macht, invloed, uitstraling. In Nazi-Duitsland was de Übermensch de eer van de natie. Zonden hebben dat volk tot voor vier jaar letterlijk verdeeld. Zonden hebben de volken in Zuid-Afrika verdeeld en apart gezet. Het woord dat hier voor zonde wordt gebruikt betekent: het doel missen. Je verzet je dan tegen Gods goede weg. De door God gestelde orde belooft zegeningen als gerechtigheid en eenheid. Zonde geeft desintegratie, het bij God en elkaar vandaan groeien. Zonde geeft chaos. Dan komen er andere machten aan bod en bij meer goden is de eenheid in het leven weg.

Want God is één; leven met God geeft een leven uit één stuk; zo kerk, zo samenleving. Zonde als revolutie geeft verdeeldheid. Over revolutie wordt wel eens romantisch gesproken, maar dat is dwaas. De revolutie verslindt haar eigen kinderen en brengt grote desstruktie, meestal groter dan bestreden werd. Daarom hoor je Jezus spreken over het geven aan de keizer, wat des keizers is; en Paulus over het eren van de overheid: hou die er maar aan, dat die een dienaar van God is, dan kan die ook niet onbelemmerd doen wat ze wil.

Wat wel tot eer van een volk is *gerechtigheid*. Bedoeld is hier de verhouding tussen mensen. De orde van God die er in de intermenselijke verhoudingen mag zijn. Daarin zet zich dan de gerechtigheid van God voort. B.v. het goede doen voor mensen; het leven in welzijn en samen genieten van wat het land oplevert; het delen met de armen; het helpen van ontrechten en vreemdelingen, tot en met het tegenstaan van de onderdrukkers van volken en mensen. God is de bron voor deze gerechtigheid. Want alleen in God is geen onrecht en Hij geeft dat heil als een geschenk aan zijn volk. Het is tot eer van een volk, als zij voor de sociaal zwakken opkomt; voor wie niet voor zichzelf kan opkomen. Zo is er

37e jaargang – nr. 13
18 juni 1993

In dit nummer

- 231 H. de Jong
De terugkoppeling van de genadegaven naar de genade (1)
- 233 J. Bouma
Ds. C. van Leeuwen, een onvergetelijke pastor
- 234 B. Wielenga
Zending: Joodse zending in de diaspora(2)
- 235 H. Algra
Vertellen of leren omgaan met teksten?
- 236 B. Loonstra
Impressies uit Bangui(1)
- 238 D. Holwerda
Het beest uit Openbaring 17(2)

Opbouw

Veertiendaagse uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P.J. van Kampen
Mr.dr. J. Meulink
Ds. K. Muller
M.J.F. van der Wal

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Tel. 05130-20476

Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redactie binnen te zijn.

Kerknieuws/Onder andere(n)

M.J.F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist.
Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadministratie

M. van Veelen-Vreugdenhil
Administratie Opbouw
Bronsmos 7
2914 AC Nieuwerkerk aan den IJssel
Tel. 01803-20205.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving
van min. f 25,- contributie op
bovenstaand gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementsprijs

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 65,- per jaar of f 36,- per half jaar.
Voor studenten f 52,- per jaar.
Buitenland f 92,- per jaar of
f 104,- per luchtpost. Chequekosten
buitenland: f 15,-.

Advertenties

Tarief: 60 ct. per mm. bij 45 mm.
breed (excl. 17,5% BTW). Advertenties inzenden tot woensdag 8.30 uur, anderhalve week vóór verschijningsdatum. Familieberichten uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor verschijning. Advertenties en familieberichten rechtstreeks naar Nedag, t.a.v. het bedrijfsbureau

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 03420-10760, fax 03420-92542.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

veel te doen voor ongeboren, jong en oud leven; ziekenzorg; dienst aan gehandicapten; armen; enz. Niet de zorg voor het recht van de sterkste maakt een volk groot, maar het zorgen voor het recht van de zwakste. Het heeft er alle schijn van dat hier een van de wortels wordt blootgelegd van de 'ontbinding' van onze samenleving. De orde van God is te weinig beheersend. Waar de eer in zondige zaken wordt gezocht zal de destructie toenemen. We leren weer wat 'stammenoorlogen' zijn.

Kalender

van Ned. Geref. bijeenkomsten van meer dan plaatselijk belang.
Opgave: tel. 05130-20476.

8-10 okt. N.G.J. Bijbelstudieweekend
6 nov. Landelijke ouderlingenconferentie
19-21 nov. N.G.J. Bijbelstudieweekend

1994

12 mrt. Landelijke Vergadering
Apeldoorn
16 april Landelijke Ontmoetingsdag
Barneveld

Ontvangen

Broeder Roger van Taizé

Zijn liefde is een vuur;
met dagboekfragmenten.
(Kostbare Parels)
144 blz., f 23,90
ISBN 9024262321
Uitg. Altiora, Averbode / Kok, Kampen

Mance ter Andere, Als een pleister van de rauwe huid.

(roman)
165 blz., f 34,50
ISBN 9024269423
Uitg. Kok, Kampen

Drs. R.H. Matzken, Charisma uit de diepte.

Oorzaken en gevolgen van het moderne pastoraat.
135 blz., f 24,90
ISBN 9060648021
Uitg. Buijten en Schipperheijn, Amsterdam

Drs. N.C. van Velzen, Tot onze troost.

Voor de week van voorbereiding.
Teksten rond de viering van het Heilig Avondmaal uit de Kerk der eeuwen.
67 blz., f 12,50
ISBN 9050303048
Uitg. J.J. Groen en Zoon, Leiden

H. de Jong, Zeist

De terugkoppeling van de genadegaven naar de genade (1)

Jaarlijks houdt de Theologische Studiebegeleiding (TSB) een studieweekend in de maand mei (dit keer van de 14e tot de 16e van de maand) waarmee de cursus van het jaarprogramma wordt afgesloten. Dat gebeurt in de bijbelschool 'De Wittenberg' te Zeist en beurtelings gaan dan op de zondag van dat weekend de begeleiders voor in de Nederlands gereformeerde kerk van die plaats. Om de lezers van ons blad een beetje te laten meeleven met dit werk van de TSB dat uiteraard voor het overgrote deel in de verborgenheid plaats vindt publiceer ik de preek waarmee ikzelf in de middagdienst het weekend afsloot. Ik moet trouwens zeggen dat het meer een bewerking is van de toen gehouden preek dan de preek zelf die over I Korintiërs 3 : 10 ging. Sommige punten heb ik breder uitgewerkt zodat het geheel beduidend langer is geworden en het al te preekmatige heb ik ervan afgesloopt. Wat nu volgt draag ik op aan de studenten van de TSB.

Inleiding

Het gaat vandaag in de kerken over de gemeente-opbouw. Veel wijsheid wordt van alle kanten aangedragen om die opbouw zo doelmatig mogelijk te doen zijn. Nauwkeurig wordt nagegaan wat voor genadegaven of charisma's er in de gemeente voorkomen en hoe die het best kunnen worden ingezet. Ook op het studie-weekend van de TSB hebben wij ons daarmee bezig gehouden. Met de geestelijke opbouw van Christus' gemeente. Hoe wij in deze tijd de gemeente van Christus het meest effectief kunnen inrichten. Een en ander bracht mij op het woord van Paulus dat we in onze tekst vinden dat hij namelijk als een kundig bouwmeester het fundament van de kerk gelegd heeft waarop anderen (ook wij dus in deze tijd) moeten voortbouwen. Dat lijkt trouwens op het eerste gezicht een associatie die ons voor het onderwerp van de gemeente-opbouw niet veel verder brengt. Wij zouden immers van de apostel zo graag willen horen waar dat kundige bouwmeesterschap van hem nu praktisch in uitkwam en over wat voor organisatorisch talent hij precies beschikte. Daarin stelt de tekst zonder meer teleur. Om van andere plaatsen uit Paulus' brieven maar te zwijgen waaruit we de indruk zouden kunnen opdoen dat de gemeente-opbouw in de organisatorische zin van het woord niet eens zijn sterke punt was. Zijn administratie bijvoorbeeld vertoonde duidelijke leemtes. En toch, stelt Paulus in de breedte wat teleur, in de diepte van het gemeentewerk kan hij ons helpen. En wel in die zin dat hij ons hier zowel als op andere plaatsen van zijn brieven aanwijst waar de niet opdrogende bron voor zijn inspiratie gelegen was. De kunde

van zijn bouwmeesterschap waar hij het hier over heeft staat daarmee in nauw verband. Dat klinkt misschien wat raadselachtig maar hopelijk heb ik hiermee toch uw aandacht gespannen.

'De genade en het apostelschap'

De tekst zoals hij daar ligt heeft iets bekends voor ons. Wij luisteren naar dit gedeelte van Paulus' brief aan de Korintiërs met graagte. Bekend maakt bemind en bemind maakt bekend. Maar een nadeel daarvan is dat we niet meer zo scherp luisteren. Zo vraag ik me af of we niet gewoon wat heenhoren over de beginwoorden van de tekst: 'Naar de genade Gods die mij gegeven is...' We houden dat begin gemakkelijk voor een vrome zinswending en niets meer. Paulus zegt daarmee dan dat hij het resultaat van zijn arbeid aan de genadige hulp van de Here God toeschrijft. Mooi natuurlijk, maar niet zo nodig, niet zo functioneel in de tekst. Zoiets denken we. Verstaan we hem dan mis? Ik denk het niet maar er zit meer in. De apostel beroept zich met deze woorden namelijk op zijn apostolisch ambt. Dat heeft hij gezien als 'de genade Gods die hem gegeven was'. Let wel, dat moeilijke ambt van hem waarin hij zoveel heeft moeten doorstaan, het was voor hem een genade, een gunst van God, een bediening die hem door de barmhartigheid van God was toevertrouwd (II Kor. 4 : 1). Ergens (Rom. 1 : 5) zegt hij dan ook dat hij van Christus de genade en het apostelschap ontvangen heeft. 'De genade en het apostelschap', twee woorden die één begrip vormen, je mag omschrijven 'de genade van het apostelschap', of 'het apostelschap als genade'. Zo heeft Paulus zijn zware dienst in het evangelie dus ervaren, als een onverdiende gunstverlening. En soms wanneer hij het gewicht van zijn ambtelijk gezag als apostel in de weegschaal wil leggen dan drukt hij zich zo uit: 'Krachtens de genade die mij geschonken is...' Bijvoorbeeld in Rom. 12 : 3: 'Krachtens de genade die mij gegeven is zeg ik een ieder onder u: koestert geen gedachten hoger dan u voegen...' 'Krachtens mijn ambtelijk gezag als apostel', en dat drukt hij merkwaardigerwijs uit met het woord 'genade'. Hij zelf was daar zeer van onder de indruk, van die genade, en dat wilde hij op anderen overbrengen. Zijn ambt als genade.

Vergevende genade

Om dit opmerkelijke spraakgebruik te verstaan moeten we naar de eerste schriftlezing, die uit I Timoteüs 1. 'Ik breng dank aan Hem die mij kracht heeft gegeven, Christus Jezus onze

Here, dat Hij mij getrouw geacht heeft daar Hij mij in de bediening gesteld heeft, hoewel ik vroeger een godslasteraar en een vervolger en een geweldenaar was. Maar mij is ontferming bewezen, omdat ik het in mijn onwetendheid, uit ongeloof, gedaan heb, en zeer overvloedig is de genade van onze Here geweest, met het geloof en de liefde in Christus Jezus' (I Tim. 1 : 12-14). In deze passage zie je prachtig hoe voor Paulus de genade en het apostelschap aan elkaar vastzaten. Aan Paulus' dienst in het evangelie heeft de diepe ervaring van Gods vergevende genade ten grondslag gelegen. Dat hij, als de voornaamste der zondaars, uit mocht gaan met de prediking van de goede boodschap, dat heeft hem blijvend verbaasd en gemotiveerd. De opdracht om God in het evangelie te dienen is voor Paulus ook het zegel op de goddelijke vergeving geweest. Wij weten dat de pijn de gemeente vervolgd te hebben Paulus tot op het einde van zijn leven is blijven achtervolgen. Je kunt zelfs zeggen dat de wraging daarover hem in toenemende mate geplaagd heeft. Maar steeds heeft hij verzachting van die pijn gevonden in het besef dat God hem toch, toch wilde gebruiken en inschakelen bij de komst van zijn koninkrijk. En hoe groter de zegen op zijn apostolische arbeid was des te zekerder werd hij van de vergevende genade Gods. Hij schrijft het aan de Korintiërs zo: 'Want ik ben de geringste der apostelen, niet waard een apostel te heten, omdat ik de gemeente Gods vervolgd heb. Maar door de genade Gods (weer die genade als de dragende grond van zijn ambt!) ben ik wat ik ben en zijn genade aan mij is niet tevergeefs geweest, want ik heb meer gearbeid dan zij allen, doch niet ik maar de genade Gods die met mij is' (I Kor. 15 : 9 en 10).

Apostel der heidenen

Het is met name Paulus' bijzondere dienst als apostel der heidenen geweest die met die ontvangen genade samenhang. Paulus vertelt in Galaten 2 van zijn erkenning als apostel door de steunpilaren van de gemeente in Jeruzalem: Jakobus, Petrus en Johannes. Hij schrijft: 'Toen zij zagen dat aan mij de prediking van het evangelie aan de heidenen toevertrouwd was...', dan komt er een tussenzin, waarna de apostel opnieuw begint: '...toen zij de genade die mij geschonken was opmerkten', toen reikten die drie mij de hand. 'De genade die mij geschonken was', dat was voor Paulus, zo merken we hier, zijn evangelie-bediening voor de heidenen, de onbesnedenen. De genade van het apostelschap, en wel

van het apostelschap onder de heidenen, zo heeft Paulus zijn taak ervaren. Zo verdedigt hij zich in de brief aan de Romeinen voor het feit dat hij die brief aan de gemeente van Rome die overwegend uit niet-joden bestond, in een tamelijk vrijmoedige toonzetting geschreven heeft in deze bewoording: '...krachtens de mij van God geschonken *genade* om een dienaar van Christus Jezus voor de heidenen te zijn in de heilige dienst van het evangelie gods' (Rom. 15 : 15 en 16). En tegen de Efeziërs zegt hij: 'Mij, verreweg de geringste van alle heiligen is deze *genade* te beurt gevallen aan de heidenen de onnaspeurlijke rijkdom van Christus te verkondigen' (Ef. 3 : 8). Steeds die koppeling van de *genade* aan de apostolische dienst, en dan met name aan die dienst, zoals die was toegespitst op de evangelieprediking aan de niet-joden. Ik denk dat we die laatste toespitsing zo moeten verstaan dat de apostel door de zeer diepe ervaring van de vergevende

genade van God over zijn verleden van al zijn joodse pretenties afstand kon doen om zo met de heidenen op één nivo te komen. Hij moest voor dit werk van zijn joodse hoogte en arrogantie afkomen en de genadige ontferming van God over zijn zonde van kerkvervolgung bewerkte dat.

Grondlegend

Genoeg! We hebben nu wel door wat Paulus met die standaarduitdrukking 'naar de genade Gods die mij gegeven is' bedoelt. Zijn ambt dus, zijn dienst als apostel. Zijn apostolisch ambt is geweest dat hij als een kundig bouwmeester het fundament van Gods kerk heeft gelegd. Maar dan zijn apostolisch ambt zoals dat gevuld was met, bepaald was door en doordrenkt was van zijn ervaring van de goddelijke genade die hem persoonlijk de schuld van zijn zonde vergaf. Die ervaring motiveerde hem, dreef hem om het evangelie van de genade der schuldvergeving met name aan de buiten-

staanders te prediken. Het kleurde heel zijn apostolisch ambt. Zo werd die ervaring van Gods genade zelf tot fundament van de kerk. Zoals Petrus' belijdenis bij Caesarea Philippi 'Gij zijt de Christus, de Zoon van de levende God' de rots, de petra was waarop de Heer zijn gemeente gebouwd heeft (Matteüs 16 : 16 en 18), zo is Paulus' ervaring van de vergeving van zijn zonden grondlegend voor de kerk geweest. Die belijdenis van Petrus en die ervaring van Paulus, ze komen samen in Christus. Hij is van beide de inhoud. Vandaar dat Paulus even voorbij onze tekst kan schrijven: 'Een ander fundament dan dat er ligt, namelijk Jezus Christus, kan niemand leggen' (vs 11). Christus is zelf het fundament. Wij *belijden* Hem als zodanig zoals Petrus dat deed. Maar hebben wij Hem ook *ervaren* zoals Paulus hier vertelt? Ervaren als degene die ons namens God de schulden kwijtscheldt? Zo niet dan zijn we als kerk van het apostolisch fundament afgeleden.

Pastorale notitie

J.M.Smelik, Nieuwegein

Mensen kunnen wat meemaken!

Dinsdagmorgen in Benidorm. Het is de ochtend, waarop ik volgens gewoonte alle Nederlands-sprekende patiënten in het ziekenhuis opzoek.

Het zijn er deze keer nogal wat. En ik hoor weer veel.

De eerste, die ik ontmoet, vertelt hoe ze in het ziekenhuis belandde. Ze zit op een laag muurtje lekker in het zonnetje wat te breien terwijl haar man in het medisch centrum bij de dokter is.

Hij komt naar buiten, wenkt haar en loopt naar de auto.

Als hij even later omkijkt om te zien waar z'n vrouw blijft ziet hij haar niet meer. Op slag verdwenen. Alsof de aarde haar heeft opgeslokt. En dat is ook zo. Een paar passen van het muurtje vandaan is ze door het plaveisel gezakt en in een zeven meter diepe put gevallen.

Als je je dat indenkt ...!

Wat gaat er door een mens heen wanneer je van het ene op het andere moment gewond en gehavend op de bodem van zo'n put ligt.

Stikdonker om je heen: zie je hoog boven je nog iets van het daglicht? En hoe kom je er ooit weer uit? Wie merkt het? Wie helpt?

"Uit de diepte roep ik tot U, o God". Daar kan ik me als ik de ervaring van deze vrouw hoor iets bij voorstellen. Een beeld is letterlijk voor haar werkelijkheid geworden.

De vrouw roept om hulp. En krijgt die. Wat een bevrijding als iemand een ladder laat zakken, naar beneden klautert, zich over haar heen buigt, met zijn eigen lichaam haar beschermt tegen vallend puin, de ergste wonden verbindt en haar tenslotte met veel moeite eruihaalt

Ik zie in m'n geest een parallel met die Mens, die neerdaalde in de diepte van ons gevallen bestaan, ons met eigen lijf en leven bedekte en ons meenam naar boven: naar het licht, het leven, de vrijheid.

De vrouw voelt een diepe dankbaarheid omdat ze de diepte, waarin ze gelegen heeft, heeft gepeild.

Soms moet ons ook iets overkomen om te zien waaruit we verlost zijn. Ook al komen we er wel gewond en beschadigd uit te voorschijn.

Even later tref ik een man, die in een van de straten in de buurt van hun appartement met zijn vrouw liep te wandelen. Plotseling werden ze overvallen door een jongen, die het op haar tasje had gemunt. 't Werd een vechtpartij, waarbij de overvaller een paar keer met een mes in de buik van de man stak.

Op enkele meters afstand stonden mensen vanaf hun balkon toe te kijken, maar niemand schoot te hulp, zelfs niet nadat de overvaller met de buit was verdwenen en daar twee gewonde mensen lagen.

Toen tenslotte de politie gearriveerd was en hij een half uur later door een dokter onderzocht werd, bleek hij een levensgevaarlijke darmperforatie te hebben. Een spoedoperatie was noodzakelijk.

Als ik hem ontmoet is hij lichamelijk aardig aan het opknappen. Mentaal zijn z'n vrouw en hij nog lang

niet over de schok heen.

Dat niemand van al die mensen in de buurt – onder wie vrienden en bekenden – zich hun lot had aangetrokken, dat zit hun nog het meest dwars.

Geen "barmhartige Samaritaan" onder die allen

Mijn laatste ontmoeting die morgen betreft een Belgische meneer, die al voor de derde maal in een maand tijd wegens longemfyzeem is opgenomen. Hij vertelt me, dat hij tijdens het Kerstdiner in het hotel tegenover mensen zat, die de ene sigaret na de andere opstaken.

Omdat hij als longpatient absoluut niet tegen roken kan vroeg hij hen of ze er misschien mee wilden stoppen.

Wat was hun reactie? Ze scholden hem voor rotte vis en gingen onverminderd door met kettingroken! Wat is het dan verleidelijk om op de een of andere manier je gram te halen en wraak te nemen.

Deze man heeft dat niet gedaan. Hij heeft het eten de volgende dag maar op zijn hotelkamer laten brengen. Wat bereik je als je kwaad met kwaad vergeldt?

Wat anders dan "kwaad in het kwaad draait"?

En hij is er toch niet minder vrolijk en levenslustig om.

*"Zal ik u eens wat vertellen?", zegt hij tegen me en pakt m'n arm beet. "De belangrijkste reden dat ik geloof is, dat ik zo **dankbaar** ben! Nee, ik ga nog niet dood, want ik heb nog zoveel te **geven**. De lieve Heer wil me vast nog niet laten gaan"*

*Mooi is dat: als je **zo** in het leven staat, ook wanneer er van alles en nog wat tegenzit.*

"Als God voor ons is, wie zal tegen ons zijn?"

Is dat niet het geheim?

Zulke ziekenbezoeken doen je wel wat.

Je hebt weer wat om over na te denken. En om door te geven.

J. Bouma, Kampen

Ds. C. van Leeuwen

Een onvergetelijke pastor

Op zondagmorgen 6 juni overleed onze ds. Van Leeuwen. Toch nog onverwacht, ook al heeft hij zelf de ernst van de situatie onder ogen gezien. Cees van Leeuwen, een hartelijke, lieve, betrokken dominee.

Een dienaar van het Woord, die samen met zijn vrouw Corrie, drie gemeenten heeft mogen dienen. Eerst drie jaar in Tiel-Zaltbommel van '49-'52, daarna bijna 10 jaar in IJsselmuiden-Grafhorst en tenslotte tot z'n emeritering in 1985 in Bilthoven. Gemeenten, die hij trouw en met liefde gediend heeft.

Ds. Van Leeuwen straalde hartelijkheid uit. Dat is me vanaf onze eerste kennismaking in 1976 bijgebleven. Open en onbevangen trad hij je tegemoet, zodat je je meteen bij hem thuisvoelde. Hij was mild in zijn oordeel, fijngevoelig in zijn woordkeus, soms aarzelend in het zoeken naar woorden. Zorgvuldig in de omgang met mensen. Dat bleek m.n. ook op kerkelijke vergaderingen, zowel in de regio Utrecht, waar we zeven jaar met elkaar optrokken en waar van Leeuwen erg gezien was, als op de L.V., die hij in '85/'86 diende als 2de scriba. Hij sprong met name op de bres voor mensen wanneer hij meende dat ze niet serieus werden genomen of hen onrecht werd aangedaan.

Zorgvuldig ook in z'n pastorale werk. De broeders en zusters van de gemeenten, die hij gediend heeft, zullen dat kunnen beamen. Ds. Van Leeuwen vergat niet gauw iets en leefde van harte mee in het lief en leed van zijn gemeenteleden. Maar ook in z'n kontakten naar de kollega's toe was hij erg meelevend. Toen onze jongste geboren werd en er na de geboorte complicaties optraden, waren Cees en Corrie er als één der eersten om met ons mee te leven.

Vanaf het allereerste begin was ds. Van Leeuwen betrokken bij de Reformatorische Bijbelschool in Zeist (nu hogeschool de Wittenberg). Hij was docent in de pastorale vakken en gaf praktische homiletiek en was lid van de toelatingskommissie. Met z'n heldere kijk op mensen was hij voor zulk werk de aangewezen persoon. En zo leerde ik hem ook kennen en waarderen op de docentenvergaderingen bij de baronesse aan huis, door zijn genuanceerde oordeel over de studenten.

In de kring van kollega's in de regio Utrecht was van Leeuwen één van de

mensen, die een gesprek op gang konden brengen. Een door en door gelovig mens, die de noden en de moeiten, die er waren in onze kring onder woorden bracht en dan op zijn geheel eigen wijze ons voorging in gebed.

Ds. Van Leeuwen was al heel vroeg betrokken bij de Raad van Toezicht en Advies voor de Theologische Studiebegeleiding, vanaf 1984 als secretaris. Dit werk had zijn hart en na zijn emeritering is hij de regio Utrecht blijven vertegenwoordigen. Ook hierin was hij heel zorgvuldig en hield hij zich aan de regels, niet omdat hij zo formeel was, maar uit een gevoel voor rechtvaardigheid. Hadden we iets met elkaar afgesproken, dan moesten we ons er ook aan houden.

Geen gemarchandeer. Vriendelijk, mild, maar ook heel beslist. Hij wist waar hij voor stond en dat stak hij niet onder stoelen of banken. Hij kon als secretaris de vergadering soms heel duidelijk terechtwijzen. Nee, broeders, dat is niet goed.... En echt bescheiden, op een hele fijne wijze, zoals alleen Cees van Leeuwen dat kon zijn. Het laatste jaar werd ons kontakt, door het werk voor de raad, intensiever. Briefjes en telefoontjes, altijd met een paar hartelijke woorden er tussendoor. Een conceptbrief.... "als het niet goed is, je verandert het maar", terwijl hij zelf zo nauwgezet was.

Ds. Van Leeuwen. Een echte dienaar van het Woord. Dat kwam heel duidelijk tot uiting in de zondagse verkondiging. Hij was geen kanselredenaar, geen woordkunstenaar. Maar hij straalde het uit, je proefde dat het door hem heen was gegaan, dat hij geworsteld had met de tekst. En dan op hele onverwachte momenten had hij van die rake opmerkingen, raakte hij de kern van de zaak. Zo was hij op zijn wijze een getuige van zijn Heer en Heiland. Blijmoedig en onbevangen. En met een vast vertrouwen. Hij was nuchter en durfde de waarheid onder ogen te zien, ook toen hem duidelijk werd, dat het einde van zijn leven aanstaande was.

Als kerken verliezen we in ds. Van Leeuwen een hartelijke en lieve voorganger, die zijn gaven gebruikt heeft in de dienst van zijn Heer. En hij werd daarbij van harte gesteund door Corrie, zijn vrouw. Wij bidden Corrie en de kinderen Gods nabijheid toe.

Zending

B. Wielenga, Richmond (Zuid-Afrika)

Joodse zending in de diaspora? (2)

De vorige keer gaven we het woord aan geleerden die de vraag in de titel boven deze serie artikelen positief beantwoordten. Ja inderdaad, de Joden in de verstrooiing gedurende de eeuwen rond de jaartelling waren missionair ingesteld, ookal erkennen zij dat het meestal niet om actief naar buiten tredende zendingsakties ging. Maar de jonge kerk moet toch tegen deze achtergrond gezien worden, willen we haar geweldige zendingselan in het juiste perspectief kunnen zien. Maar er zijn ook anderen die met een heel ander antwoord op boven gestelde vraag komen.

Een ander antwoord

Voor dit andere antwoord verwijs ik naar Scott McKnight (1991) die een zeer gedegen studie, *A Light Among The Gentiles*, aan de hele problematiek wijdde. Hij benadrukt sterk dat de Joden in de westerse diaspora geen vreemdelingenhaters waren. Men stond open voor vreemdelingen geheel in lijn met de oudtestamentische prediking over de in Kanaän woonachtige vreemdelingen. Heidenen namen, zij het op beperkte schaal, deel aan de eredienst in de tempel, waar zelfs een voorhof der heidenen was. Ook in de synagoge is er dus zeker sprake geweest van deelname van heidenen aan de eredienst. Ondanks sterk isolationistische tendenzen in de joodse gemeenschappen in de diaspora, is er toch zelden sprake geweest van wering van vreemdelingen uit de synagoge. Maar duidelijk is dat de Joden zich als het door God uitverkoren volk beschouwden, aan wie de Wet was toevertrouwd. Er zijn ook aanwijzingen van joodse trots wegens hun positie als hoeders van Gods waarheid in de Wet, wat het won van de behoefte die waarheid ook uit te dragen de wereld der volkeren in. Er waren vanzelf de proselieten en de zogenaamde Godvrezenden. Bewijs genoeg dat heidenen overgingen naar het Jodendom. Geeft McKnight dit dus toe, hij ontkent evenwel met klem dat daarom het Jodendom in de verstrooiing missionair moet worden genoemd, en dat de jonge kerk in

haar zendingsbeweging hier aansluiting gezocht en gevonden heeft.

Argumenten

Hij waarschuwt er bij voorbeeld voor om uit wankelende statistieken niet te veel te willen afleiden voor wat het percentage Joden aangaat in het Romeinse Rijk. We weten veel te weinig af van de bevolkingsopbouw en -omvang van het Romeinse Rijk. Het feit dat overal Joden woonden zegt nog niets over hun aantal, en kan niet als bewijs gelden voor een wereldwijde joodse zendingsbeweging. In Apokryphe geschriften lezen we wel over een verwachting van een massale bekering van heidenen, maar dat zou in het laatste der dagen plaats vinden als vrucht van Gods handelen alleen, en had geen enkele invloed op konkrete zendingsakties in het heden.

Een andere waarschuwing is om de apologetische literatuur van Philo e.a. niet als missionaire traktaten aan te merken. Het ging in deze geschriften niet om het winnen van heidenen maar om het verdedigen van de joodse zaak in een soms joodsvijandige wereld. Trouwens, hoe representatief was Philo? Maakte hij deel uit van een zendingsbeweging in Alexandrië? Het gevaar van een christelijk bevooroordeeld lezen van joodse schrijvers in de diaspora is niet denkbeeldig. Philo bij voorbeeld schreef vooral over de Wet en haar uitleg, en voelde zich als Jood verheven boven de heidenen. Van Mozes maakte hij een topgeleerde, bij wie ook Plato nog in de leer was geweest. Hoe open hij ook stond voor de cultuur waarin hij verkeerde, hij had geen intentie om proselieten te maken.

Trouwens, de Griekse vertaling van het Oude Testament werd gemaakt ten behoeve van Joden die het Hebreeuws niet meer lezen konden. Stelt Koole dat in die vertaling een missionaire bedoeling aantoonbaar is, McKnight is van dit argument niet onder de indruk. Werd de Septuaginta dan soms uitgeleend aan heidenen met de bedoeling hen te winnen voor de joodse religie, vraag hij zich af. Dat is niet bewijsbaar.

Bovendien is er geen enkel bewijs, ook archeologisch niet, dat de synagoge als platform gebruikt werd voor heidenzending. Ook hier ging het om de joodse gemeenschap en het behoud van haar identiteit. Natuurlijk, de Joden als de hoeders van de Wet, waren een licht onder de heidenen, en die mochten onder bepaalde voorwaarden uiteraard daarin delen, maar dit leidde op geen enkele manier tot een bewuste zendingsbeweging wereldwijd. Proselieten werden ook meer toevallig dan bewust gemaakt.

Het Nieuwe Testament

Als nieuwtestamenticus is McKnight ook geïnteresseerd in wat bij voorbeeld door Jezus opgemerkt werd over de zendingsijver van de Farizeeën in Mat. 23:15. Doelde Jezus op heidenzending door Farizeeën? Pro-

beerden ze niet veeleer Godvrezenden te winnen voor hun interpretatie van het overgeleverde geloof? Ook Paulus heeft het toch nooit over farizeese zendingsakties in zijn brieven? Voor zover er sprake was van zendingsaktiviteiten, was de bedoeling toch de verjoodsing van de heidenen; daar lag Paulus' probleem ook met de Jудаїsten.

Bovendien waarschuwt McKnight in navolging van anderen tegen overspannen voorstellingen van de groep Godvrezenden, die we in Handelingen tegen komen. Hij wijst er bij voorbeeld op dat deze term alleen bij Lukas voor komt, en ook heel vaak gewoon kan slaan op vrome Joden. Het zou dan te geforceerd zijn om er een speciale groep heidense sympathisanten van de synagoge in te zien van grote omvang.

Al bij al pleit hij tegen een christelijk vooringenomen interpretatie van de gegevens die beschikbaar zijn over het Jodendom in de verstrooiing. Anderen hebben op dit punt Latijnse schrijvers als Horatius, Cicero en Tacitus nagetrokken en zijn tot de konklusie gekomen dat zelden joodse zendingsijver, het proselitisme, aan de kaak wordt gesteld. Het anti-joodse verzet lag veel meer in het politieke dan in het religieuze vlak. En voor zover ik dat kan bekijken, zit daar wel iets in. Al blijft waar wat Sevenster schreef over de religieuze wortel van het antisemitisme in de Oudheid.

Men zou volgens McKnight van een passieve openheid tegenover heidenen kunnen spreken, maar in geen geval van een actieve houding die in konkrete zendingsakties werd omgezet. Er was geen roepingsbewustzijn met het oog op het heil der heidenen in de westerse diaspora, zoals Koole en anderen meenden. Het Jodendom was geen missionaire religie.

Wie heeft er nu gelijk? Dat is niet zo makkelijk aan te geven, omdat op een belangrijk punt er overeenstemming is: Er was onder de Joden in de verstrooiing geen sprake van een actief en georganiseerd uitgaan naar de heidenen. Zending zoals wij dat vandaag kennen, bestond onder hen niet. Toch valt er meer te zeggen, en dat willen we volgende keer doen.

H. Algra, Den Helder

Vertellen of leren omgaan met teksten?

Een aantal maanden geleden hield de VCPB¹ een kongres met als titel: 'Over de wortel en de boom'. Eén van de inleiders was drs. W. de Haas, die sprak over de rol van de vertelling en de betekenis van teksten in de (geloofs)-opvoeding. Hoewel het geen recente bijdrage is, leek het me toch goed om (alsnog) een aantal opmerkingen van de inleider ter overweging door te geven.

Geïnterpreteerde teksten

Drs. de Haas vindt dat het verhaal een belangrijke rol speelt in de opvoeding. De waarde van het verhalend vertellen wil hij zeker niet ontkennen. Toch plaatst hij bij dat vertellen ook kanttekeningen. Kijk eens naar de vertelling uit de Bijbel: wat gebeurt daarmee? De inleider: "De opvoeder wil twee moeilijk te verenigen doelen nastreven. Hij wil het kind in contact brengen met de bijbeltekst, maar hij doet dat in de vorm van een geïnterpreteerde tekst. Het is een vorm die duidelijk de sporen van pedagogische bewerking vertoont. Dat komt omdat de opvoeder rekening wil houden met de ontwikkelingsfase waarin het kind verkeert".

Orthodoxe joden

Hoe gaat dat bij andere godsdiensten? Het valt de heer De Haas op dat men bij het orthodoxe jodendom ook nu nog deze weg niet wil gaan. Joodse kinderen worden nog altijd uitgenodigd om vanaf jonge leeftijd teksten letterlijk uit hun hoofd te leren. Het orthodoxe jodendom eerbiedigt de tekst als tekst. Pas later volgt een fase waarop kinderen de teksten gaan interpreteren. Dat is overigens wel een heel belangrijk leerproces, men blijft dus niet bij het leren van teksten steken. Het nadenken over de tekst gebeurt bijvoorbeeld door een discussie met de rabbijn, waarbij de kinderen hem ondervragen alsof hij (bijv.) Mozes zelf was. Opvallend is dat orthodoxe Joden hun leven lang tijd inruimen om op deze manier met de oorspronkelijke teksten in discussie te blijven.

Wij zijn geneigd om deze vorm van bijbelvertelling kind-onvriendelijk te noemen. De Haas sprak echter met warmte over de manier waarop orthodox-joodse kinderen vertrouwd worden gemaakt met bijbelteksten. Zo'n manier van benadering is niet kind-onvriendelijk, wanneer ze is ingebed in een hechte gemeenschap, waar het kind zich veilig kan voelen.

Rousseau en W.G. van der Hulst

Terug naar onze vertelcultuur. Wanneer is deze ontstaan? We denken vaak

dat deze er is geweest sinds de eerste christelijke gemeente ontstond. Dit blijkt een misvatting: ze is nog betrekkelijk nieuw. Jean Jacques Rousseau (1712-1778) was van mening dat het kind onbedorven geboren werd en door de opvoeding bedorven werd. Daarom moeten we het kind niet belasten met alle ellende die de mensen elkaar in het verleden (sinds Kaïn en Abel) aangedaan hebben. Hoe je ook tegen Rousseau aankijkt, zijn invloed op de westerse opvoeding is enorm geweest. Vanaf die tijd begon men ook te denken aan een eigen kinderwereld. De Haas plaatste de "W.G. van der Hulstkultuur" daarbij ergens in het midden tussen de orthodox-joodse visie en de manier van denken die sinds Rousseau is ontstaan: het resultaat van onvoorwaardelijke trouw aan de bijbeltekst én de gevoeligheid voor tweehonderd jaar prediking van een eigen kinderwereld door Rousseau en zijn navolgers.

Vertellen of teksten?

De werkwijze van Van der Hulst en anderen vraagt om een tolk-vertaler, die op een kinderlijke manier de teksten vertolkt. Hoewel hij met waardering sprak over de inzet van deze vertolkers, plaatste De Haas er ook vraagtekens bij. Hij noemt het op zijn minst merkwaardig dat christen-opvoeders zoveel belang lijken te hechten aan het gesproken woord (= de vertelling), terwijl christenen in een traditie staan waarbij de teksten juist de boodschap doorgeven. In zijn lezing plaatste De Haas vervolgens een aantal opmerkingen vanuit theoretisch-pedagogisch kader op deze ontwikkeling.

Verschuivende verhalen

Later in de lezing kwam nog eens duidelijk naar voren, waar kritische kanttekeningen geplaatst kunnen worden bij de vertelcultuur. In die cultuur speelt (vooral tegenwoordig) het levensverhaal een belangrijke rol: je interpreteert als verteller vanuit je eigen levensgeschiedenis. De verteller plaatst dus het verhaal in het kader van wat hij zelf heeft meegemaakt. Welke gevolgen heeft dat voor datgene wat het kind hoort? Komt hij er ooit nog achter wat er werkelijk in de Bijbel staat?

Om een voorbeeld te noemen: het onderwijs. Vanuit een Hebreeuwse of Griekse grondtekst werd de Bijbel vertaald in het Nederlands. Vervolgens schreef iemand (die meestal geen theoloog of taalkundige was) een kinderbijbel. Daarna gebruikt de juf op school (met haar eigen levensgeschie-

denis) die kinderbijbel als basis voor haar vertelling. Je merkt dus, aldus De Haas, een geleidelijke verschuiving. Niet de Bijbel is meer uitgangspunt; de situatie waarin je je bevindt bepaalt je keuzen en begint zo langzamerhand het bijbelverhaal te duiden. De Haas toonde zich bezorgd over deze ontwikkeling. "Onze christelijke traditie is zo verzwakt, dat er na de basisschool nauwelijks nog vormen zijn voor verdere uitgroei en correctie. Je zult de mensen de kost moeten geven die een leven lang teren op de interpretatie van een bijbelse geschiedenis die de kleuterleidster ooit aanbood".

Zelfstandige omgang met een tekst

De inleider had ruim voldoende stof tot nadenken gegeven. In de middagdiskussie kon dan ook uitgebreid met hem van gedachten worden gewisseld. In onze samenleving zijn we niet meer gewend om met feiten om te gaan. We krijgen alles opgediend via opinies en verfilmden boeken. We leven in de wereld van het gemanipuleerde verhaal, zoals dat geïnterpreteerd wordt door regisseurs. Dat verzwakt de kracht van de bijbelvertelling enorm: is dat ook niet een opinie? Eén van de opmerkingen van De Haas was dat het christelijk onderwijs er niet aan ontkomt om teksten aan het kind voor te leggen. Dat zijn we lang niet altijd meer gewend. In sommige kerken lijkt men dat al lang ontwend: je moet als gewoon gemeentelid de tekst ook maar niet meer lezen: dat is voor theologen en dus veel te ingewikkeld voor de gemeente. Daarmee zijn we dan weer terug in de tijd van voor de Reformatie: de leken hebben maar te luisteren. Zou het niet een uitdaging zijn om weer van jongsaf aan actief te leren omgaan met Bijbelteksten, zodat ze werkelijk verstaan worden? Wanneer je actief met die teksten omgaat, kun je ze ook tijdens een crisis in je leven herinneren en ze in je leven een plaats geven.

Noten

1 VCPB = Vereniging van Christenpedagogen en Beroepsopvoeders, p/a Christelijk Studiecentrum ICS, N.Z. Voorburgwal 96-I, 1012 SG AMSTERDAM, (020)-6257141/ (020)-6237076

B. Loonstra, Oud-Beijerland

Impressies uit Bangui (1)

De Theologische Faculteit van Bangui

In alle stilte heeft de Stichting EvTA (Evangelische Toerusting Afrika) voor het achtereenvolgende jaar twee gastdocenten kunnen uitzenden naar de FATEB, de Faculté de Théologie Évangélique de Bangui in de Centraal Afrikaanse Republiek. Van half april tot half mei doceerden drs. A.M. van Leeuwen (Dronten) exegese NT en dr. B. Loonstra (predikant van de Chr. Geref. Kerk van Oud-Beijerland) apologetiek. Een verslag van ds. Loonstra vindt u elders in dit nummer. Er mag wel gezegd worden, dat beide predikanten veel werk hebben verzet. Naast de voor elk tien uur college per week, de scriptiebegeleiding en het afnemen van tentamens, brachten zij de gezinnen van al hun studenten thuis een bezoek, namen zij deel aan overleg en gebedskringsen, verzorgden dagopeningen en gingen voor in kerkdiensten. Ds. Van Leeuwen stak op een zondag zelfs per kano de grensrivier over om in Zaïre te preken. Ook voor de studenten was het hard werken geblazen in verband met de aanwezigheid van meerdere gastdocenten tegelijk. Zowel voor de studenten als onze docenten waren de kontakten zeer bemoeiigend. Op verzoek van de FATEB is een uitzending in 1994 al in voorbereiding. De mogelijkheid wordt onderzocht, een docent voor de duur van een jaar aan Bangui af te staan. De commissie Bangui dankt beide predikanten en hun kerkeraad en gemeente – en u allen die dit werk ondersteunt – hartelijk voor hun bijdrage aan deze theologische handreiking aan Afrikaanse kerken. Voor de commissie Bangui, ds. W. Janse, Houtlaan 13, 2334 CJ Leiden, tel. 071-156504.

Op de avond van de dag van aankomst zitten wij buiten onder het afdak van het gebouw waar wij een kamer hebben, ds. A.M. van Leeuwen en ik. Boven ons brandt één t.l.-buis. Om kwart over zes was het al donker. Om ons heen tjrpen de krekels, als een enorm koor dat ons verwelkomt, maar dat met zijn geluid tegelijkertijd de tropische stilte accentueert. Op het terrein van de Theologische Faculteit staan veel stenen woningen, voor de docenten, de beheerder, het meeste administratieve personeel en de studenten met hun gezinnen. Met velen van hen hebben we al kennis gemaakt. Op het eerste gezicht lijken ze erg op elkaar, vanwege de donkere huidskleur. Pas na verloop van tijd zie je dat zwarte niet meer en kun je de gelaatstreken duidelijker onderscheiden. Iedereen was erg vriendelijk. Zelfs bij de tweede of derde ontmoeting die dag gaven ze ons een hand. Maar dat schijnt daar gebruikelijk te zijn. Het maakte het er voor mij als nieuweling niet gemakkelijker op ze uit elkaar te houden.

Eerste indrukken van Afrika. Rode aarde. Vrouwen die de grond bewerken met een houweel. In de stadswijken allemaal kleine huisjes op de kale grond, onder hoge bomen. Heldere kleuren, veel mensen te voet op straat. Desondanks hard rijdende auto's, meest taxi's. Kerken, sommige heel mooi, andere hebben meer weg van een schuur. Ook moskeeën, en een zogenaemde koninkrijkszaal van Jehova's-getuigen. Zo'n eerste avond na al die indrukken vraag je je af: waar ben ik in verzeild geraakt?

Gelukkig gaat dat snel over. De omstandigheden waarin men leeft zijn heel verschillend van de onze, maar de mensen zelf zijn van gelijke beweging als wij. Van te voren had ik niet gedacht dat ze me zo na zouden komen. De dagelijks terugkerende college's, de levensgeschiedenissen op huisbezoek, de contacten in de wandelgangen, de gesprekken over scriptie-ontwerpen, en niet te vergeten de ontroerende manier van zingen, vaak zonder begeleiding, spontaan meerstemmig, recht uit het hart, dat alles bij elkaar heeft een enorme band geschapen. Met als gevolg dat acclimatiseren na thuiskomst meer tijd vergde dan de aanpassing daarginds. Ons verblijf aan de 'Faculteit voor Evangelische Theologie te Bangui', mogelijk gemaakt door de stichting EvTA, kan worden aangemerkt als een positief voorbeeld van nederlands- en christelijk-gereformeerde samenwerking. We zijn samen op weg geweest van 14 april tot 11 mei. Enkele studen-

ten maakten ons trouwens attent op een overeenstemming die ons nog was ontgaan. De onderwerpen van onze cursus begonnen allebei met 'apo...'. Collega Van Leeuwen behandelde de laatste hoofdstukken van de Apocalypse, de Franse benaming voor het boek Openbaring, en ik gaf een inleiding in de Apologetiek, de systematische verdediging van de christelijke geloofsleer tegen de kritiek van ongelovigen. In een tweede artikel wil ik wat dieper ingaan op de inhoud van de lessen. Het lijkt me raadzaam daaraan iets vooraf te laten gaan over de culturele en geestelijke context waarin onze theologische uitwisseling tot stand kwam.

In veel opzichten lijkt het Afrikaanse leven erg op dat in het Oude Testament. Zowel in Israël als onder de Afrikaanse volken is het krijgen van kinderen van grote betekenis, want kinderen zijn niet alleen een steun op de oude dag, zij zijn het ook die na het sterven je naam op aarde in gedachten houden. Daarom, zonder kinderen ben je niemand. Verder blijkt de overeenkomst in de verantwoordelijkheid die men voor elkaar aanvaardt binnen de grote familie. Met de grootste vanzelfsprekendheid worden kinderen van een overleden broer of zuster in het gezin geadopteerd. Ook wat betreft de enorme gastvrijheid is er een grote gelijkenis. Echter, ook daarin lijkt Afrika op het Oude Testament, dat de heidense godsdiensten zo dichtbij zijn. Er is niemand die nergens in gelooft. En zoals Israël aangetrokken werd tot de baaldienst, zo gaat in Afrika op de christenen een verleiding uit van het bijgeloof van de oude stammengodsdiensten. Iets waartegen de kerk zich te weer moet stellen is het geloof in kwaadaardige tovenaars, die in staat worden geacht door middel van magie iemand te doden en zijn levenskracht op te eten. Bij een sterfgeval vraagt men zich angstig af: wie heeft dat gedaan? In principe kan iedereen als de boosdoener worden aangewezen en veroordeeld worden tot de gifbeker. Wie dat overleeft, bewijst daarmee zijn onschuld. De kerk verbiedt het om iemand van toverij te verdenken, maar kerkleden wijzen op bijbelteksten waarin tovenaars worden genoemd en zeggen: zie je wel, de Bijbel zegt zelf dat ze bestaan. Naar aanleiding van Opb. 21:8 en 22:15 leverde dat voor ds. Van Leeuwen indringende gesprekken op.

In Centraal-Afrika maken de kerken een enorme bloeitijd door. Het zijn vooral de Amerikaanse en Zweedse baptisten die vanaf de vorige eeuw het evangelie hebben gebracht. Ook

rooms-katholieke missionarissen zijn actief geweest. De laatste tien jaar maken vooral de pinkstergemeenten een stormachtige ontwikkeling door, ten koste van de rooms-katholieke kerk. Behalve deze kerken zijn er in Bangui ook een lutherse en een gereformeerde kerk. Onder de mensen is er over het algemeen een behoorlijke achting voor de evangelisch kerken en hun dienaren. Tussen deze kerken onderling is er ook sprake van respect en wederzijdse erkenning. Toch is het niet allemaal positief wat er gebeurt. Scheuringen en sectarisme zijn een groot kwaad. Allerlei opvattingen over de uitleg van het boek Openbaring uit het westen spelen hierbij een rol. Ook persoonlijke of stammentegenstellingen leiden tot het splijten van gemeenten. Op de faculteit kregen we te maken met het schrijnende geval van een tweedejaars student uit Gabon die door zijn kerk werd onderhouden, en die in Bangui te horen kreeg dat tijdens zijn afwezigheid het kerkverband uiteengevallen was. Het fijne ervan kreeg hij niet te horen. Zelf wist hij niet tot welke van beide groepen hij behoorde. De financiële ondersteuning was stopgezet. Geld voor een terugreis had hij niet. Men kan zich nauwelijks voorstellen in welke geestelijke en materiële impasse hij zich bevindt. Of ik hem kon helpen aan een studiebeurs uit het westen. Het is hard als je moet zeggen dat je hem die hoop niet kunt geven.

Een ander gevaar voor de kerken is de onchristelijke leefwijze van veel van hun leden, tot voorgangers toe. Dit bevordert niet de geloofwaardigheid van hun getuigenis. Ik sprak iemand op straat die meer respect voor de Afrikaanse moslims kon opbrengen dan voor veel christenen, omdat de eersten tenminste eerbied toonden voor hun eigen godsdienst. Daar komt nog iets anders bij. Leidende christenen in midden-Afrika worden zich steeds meer bewust, dat de zendelingen in de vorige en begin deze eeuw een belangrijk aspect van de christelijke vorming hebben verwaarloosd. Zij hebben nagelaten hun volgelingen op te voeden tot het aanvaarden van hun verantwoordelijkheid in het dagelijkse leven. Het bedenken van de dingen die boven zijn werd in mindering gebracht op de aandacht voor een goede sociale structuur. Geld was verdacht, aards goed verwerpelijk. Mede daardoor vindt men maar weinig ondernemingsgeest, de handel is voor het grootste deel in handen van moslims. Ook het besef om financieel te offeren voor de kerk is slecht ontwikkeld. Dit alles verzwakt de positie van

de kerken. Voeg hierbij een mentaliteit van betrekkelijke gemakzucht, die in het vruchtbare midden sterker is dan in het armere westen van Afrika. De financiële hulp uit Europa en Amerika brengt hierin vaak geen verandering, maar bevestigt mensen nogal eens in een houding van afwachten en afhankelijkheid.

De dreigingen van buitenaf zijn ook niet gering. Uit het noorden is dat de oprukkende islam, die vanuit Soedan Centraal Afrika wil binnendringen om van daaruit zijn invloed naar alle kanten te kunnen uitbreiden. Deze beweging wordt gesteund met Arabisch geld. Een meer verborgen dreiging, maar daarom niet minder ernstig, is de invloed van onze westerse samenleving. Materialisme en individualisme oefenen via de televisie een moeilijk te meten maar niet te veronachtzamen invloed uit. Voor velen, zeker in de steden, gaat dit hand in hand met het losraken uit de oude familie- en stamverbanden met hun onderlinge saamhorigheid. Verzwakking van gemeenschaps- en gezagsstructuren gaat in het algemeen ook gepaard met verlies aan godsdienstige zekerheid. Zal de geloofscrisis die wij bij ons waarnemen een volgende fase zijn in de razendsnelle ontwikkelingen in Afrika? De kerken dienen zich in ieder geval van deze tendenzen bewust te zijn.

Een laatste punt is de politieke situatie. Die is niet erg opbeurend. De aloude tradities van de absolute macht van het stamhoofd staan een vlotte ontwikkeling naar een democratie in de weg. Intussen is er wel veel ontevredenheid. Men verdenkt de politieke leiders ervan zichzelf te bevoordelen ten koste van het volk, al dan niet terecht. Een feit is, dat de burgers nauwelijks een behoorlijke rechtsbescherming genieten. De ambtenaren hadden gedurende een half jaar geen salaris ontvangen.

Tijdens ons verblijf brak een algemene ambtenarenstaking uit. De universiteit (waarvan de Evangelische Faculteit geen deel uitmaakt) had al een heel jaar lang stilgelegen. Nu kwamen alle scholen en ziekenhuizen van de staat daarbij. Eén van onze studenten zou zijn zoontje van negen maanden met een open gehemelte eindelijk naar het ziekenhuis kunnen brengen voor een operatie door de enige chirurg die dit kon doen, maar die zich ter voorbereiding op de eerste vrije verkiezingen in de partijpolitiek had gestort. Op de morgen van de opname konden ze echter weer onverrichter zake naar huis terug. Vanwege de stakingen was er niemand aanwezig. Het is voor de

kerken erg moeilijk in deze dingen geestelijke leiding te geven. Kritische opmerkingen maken waardoor overheidspersonen, vaak ook kerkleden, zich geraakt zouden kunnen voelen, is ongehoord. Meestal laat men deze brandende kwesties onaangeroerd. In Centraal Afrika is de situatie trouwens nog gunstig in vergelijking met bijvoorbeeld Zaïre.

Onder zulke omstandigheden bereiden studenten zich voor op hun taak als predikant ergens in franstalig Afrika. Zij ontvangen in Bangui een hogere opleiding dan de meeste predkanten, die het met een bijbelschool moeten doen. Maar zij kunnen het dan ook tot hun taak rekenen om in hun kerk van herkomst hun collega's en anderen te vormen en toe te rusten. De toewijding waarmee zij zich aan de Here geven is verwarmend. Onze bijdrage aan hun opleiding mag dan ook worden gezien als een bescheiden dienst aan de Afrikaanse kerken.

D. Holwerda, Zuidhorn

Het beest uit Openbaring 17 (2)

De datering van het boek Openbaring

Als deze uitleg juist mocht zijn, dan is het boek Openbaring – of althans dit zeventiende hoofdstuk⁹ – met vrij grote nauwkeurigheid te dateren. Blijkens 17, 10 zijn vijf steden, t.w. Sepphoris, Jotapata, Tiberias, Tarichea en de berg Tabor gevallen. Die laatste vesting heeft het hoofd in de schoot gelegd tijdens het beleg van Gamala, de zesde 'kop', die op het moment dat Johannes dit schrijft 'is', d.w.z. nog overeind staat in zijn verzet tegen Rome. *Zo nu is de situatie rond september 67.*

De zevende („de andere”, v. 10, nl. van de twee die na de val van vijf nog resten), t.w. Johannes in de burcht Gischala, moet dan nog aan de beurt komen. En wanneer het zijn beurt is, zal hij inderdaad „maar kort stand houden” (v. 10), zoals we boven zagen.

Het beest tegen de hoer

Wat het vervolg betreft: de tien horens kan ik niet thuisbrengen. We zullen, dunkt mij, moeten denken aan onderbevelhebbers die in Jeruzalem¹⁰ een bepaalde sector van het front onder hun commando hadden. Johannes zal voor deze posten zelotische partijgangers hebben gekozen, die zich restloos naar zijn bevelen voegden (v. 13). Maar namen zou ik (nog?) niet weten te noemen.

Wel speel ik met de gedachte, dat 'het beest uit de aarde' (13, 11), alias 'de valse profeet' (16, 13) wel eens Phannias (of Pinhas) zou kunnen zijn, al kan ik dit vermoeden niet hard maken. Verdacht van Romeinse sympathieën was nl. bij de reorganisatie van het verzet in fanatiek-nationalistische zin de hogepriester Antipas uit de weg geruimd in de winter van 67/68 (Schürer, a.w. 496). Men koos toen door het lot iemand die niet tot een van de hogepriesterlijke families behoorde. Het lot viel op Phannias, een boerenkinkel, die ritueel van toeten noch blazen wist, als we Josephus mogen geloven¹¹.

Als we nu in 13, 14-17 lezen, hoe het beest uit de aarde zich in het bijzonder richt op het reorganiseren van de *cultus*, dan gaan onze gedachten toch wel het eerst uit naar dezen hogepriester 'nieuwe stijl'. Beter is na te trekken, dat Johannes en zijn trawanten *de hoer (Jeruzalem) gaan haten*; en hoe. Despotische monsters als deze Johannes hebben totaal geen hart voor het volk dat ze leiden. Ze gebruiken het alleen om zelf groot te worden. Hun begeerte naar eigen macht en roem dicteert hun doen (vgl. Hab. 1, 7), ook

tegenover hun onderdanen. Ik ga even de schildering die vers 16 van Op. 17 geeft, na:

„Ze zullen haar vereenzaamd maken”: Hoeveel werkelijke of vermeende tegenstanders Johannes van kant heeft gemaakt of laten maken, valt moeilijk te schatten. En nog minder, hoeveel mensen hij de hongerdood heeft ingejaagd. Hoezeer is daarmee de bevolking van Jeruzalem – en men bedenke, dat ook vele bewoners van het platteland daarheen de wijk hadden genomen – uitgedund.

Hoe eenzaam zat zij – ook toen – terneder, de eens volkrijke stad (vgl. Klaagl. 1, 1).

„en naakt”: Rijken onder de bevolking waren per definitie het mikpunt van de aanslagen van Johannes, en niet minder van diens rivaal Simon Bar Giora.

„Although they fought each other, (they) nevertheless regarded moneyed citizens as their common enemy” schrijft Schürer, a.w. 500; en op p. 497 heet het: „Zealot fury ... was directed mainly against the prominent, respected, and well-to-do”. Johannes heeft inderdaad de burgerij 'uitgekleed'.

„haar vlees eten”: Ik noemde al de *slachtingen* die Johannes heeft aangericht.

„haar met vuur verbranden”: Behalve dat de machthebbers door hun hardnekkig verzet er uiteindelijk voor verantwoordelijk waren, dat de Romeinen de tempel in de as legden, hebben zij eerder in onderlinge naijver Jeruzalems grote voorraad levensmiddelen eigenhandig in brand laten steken, om die uit handen van hun rivalen te houden, in blinde jaloezie niet bedenkend, dat ze zo zelf ook eerder met voedselschaarste te maken kregen dan nodig was geweest¹².

666

Wie mocht menen, dat nu het berekenen van het *naamgetal* uit 13, 18 een fluitje van een cent moet zijn, vergist zich.

Al weten we nu – als ik tenminste de gegevens uit 17, 9 vlgg. juist uitleg – het beest te identificeren, daarmee weten we nog niet, onder welke naam het Johannes voor ogen stond.

Om te beginnen: ging Johannes bij de berekening uit van een griekse of van een hebreeuwse (of aramese) vorm? Maar verder: koos hij, omdat de naam Johannes vrij algemeen is – hij droeg die zelf ook – een andere benaming, b.v. de Gischalenser? Of een omschrijving als Bar Levi? (Wij weten nl., dat Johannes' vader Levi heette.) Men vergelijkte namen als Bar Abbas en Bar Kochba.

Of ook: ging hij soms niét uit van de volledige naam, maar van een samen-

getrokken vorm daarvan? (Silvanus b.v. werd in de omwandeling Silas genoemd, zoals wij met Kees aanspreken wie als Cornelis in de burgerlijke stand staat ingeschreven.) Zo'n samentrekking heeft natuurlijk een heel andere getalswaarde dan de officiële vorm.

Men zou ook kunnen denken, dat hem een *bijnaam* of zelfs een *spotnaam* voor ogen stond. Zo ging de keizer Gajus de geschiedenis in als Caligula, wat 'soldatenlaarsje' betekent. (Als kind door zijn vader eens meegenomen naar de troepen, werd hij nl. door enkele soldaten in een paar legerlaarsjes gestoken.) De beruchte Antiochus IV, die zelf zich sierde met de bijnaam Epiphanes (omdat hij zich een *op aarde verschenen god* waande) werd door het volk – met verandering van slechts één letter – als Epimanes ('gek') betiteld. Johannes van Gischala maakte, ofschoon hij aanvankelijk de mensen wist te begeesteren, zich uiteindelijk door zijn gruwelijk optreden bij velen zeer gehaat. Ook de mogelijkheid van een spotnaam is dus niet uit te sluiten.

Ten laatste: toen men nog onder de Romeinse keizers naar een naam zocht waarvan de letters samen de getalswaarde 666 zouden opleveren, heeft men wel gedacht, dat Johannes *het randschrift rond de beelden* van een *munt* voor ogen heeft gehad; een randschrift waarin niet alleen naam en *titel* van den bewusten keizer in *afkorting* te lezen vielen, maar daarbij ook nog *het cijfer dat zijn regeringsjaar aangaf*. Dat maakt het raden bepaald niet simpeler.

Toch is het denken in die richting, ook als wij onze zoektocht van Rome naar Jeruzalem verleggen, zeker niet dwaas. Wij weten nu (Schürer, a.w. 190), dat in de jaren van de Joodse opstand de Joden eigen munten hebben geslagen waarop het jaar vermeld stond, geteld naar het begin van de opstand. En men bedenke, dat het naamgetal van het beest aan het slot staat van een passage die spreekt over de uitsluiting van de tegenstanders van het beest *van koop en verkoop*. Alsook, dat deze laatste maatregel afkomstig is van den man die mogelijk – zie boven – als hogepriester ook over de heilige tempelmunt ging. En dan laat ik nog maar buiten beschouwing, dat het niet *helemaal* vast staat, dat we op 666 moeten uitkomen. De handschriften die dit getal opgeven in 13, 18 zijn wel in de meerderheid, maar er is daarnaast toch altijd nog een variant 616, die niet a priori terzijde kan worden geschoven. Ook Irenaeus kende deze lezing. Al met al acht ik de kans dat we met

redelijke waarschijnlijkheid dit getalraadsel weten op te lossen, toch nog altijd niet zó groot. Voor een goede suggestie houd ik me intussen aanbevolen. Zelf heb ik die eigenlijk niet¹³.

Noten

9 Men moet nl. rekening houden met de mogelijkheid dat Johannes zijn visioenen niet allemaal aaneengesloten kreeg en tegelijk te boek stelde. (Overigens zie ik nog geen aanleiding te vermoeden dat Openbaring 'in afleveringen' is verschenen.)

10 Ik vraag me af, of in v. 12 in plaats van *de duur* van hun heerschappij niet veeleer *het tijdstip* waarop ze die ontvangen, is aangegeven. Ik ben geneigd niet te vertalen „één uur (lang)”, maar „op één en hetzelfde tijdstip ... met het beest”, oftewel: „tegelijk met het beest”. (De *accusativus* om het 'tijdstip' waarop aan te geven, ook in Jh. 4, 52b.) Johannes heeft dan willen aangeven, dat deze tien 'horens' pas een rol gaan spelen, zodra 'het beest' gaat optreden als 'achtste kop', dus als commandant van *Jeruzalem*. (Voor 'één' in de betekenis 'één en dezelfde' zie b.v. al dadelijk het volgende vers: „Dezen hebben één mening”, d.w.z. 'hun staat één en hetzelfde doel voor ogen'; zie ook Filipp. 2, 2 slot.)

De gedachte dat Jeruzalem tijdens het beleg militair in tien sectoren is opgedeeld geweest, zou kunnen kloppen op wat we lezen in 11, 13; dat nl. op een gegeven moment „een tiende deel van de stad instortte”. Mogelijk moeten we hierbij denken aan het bezwijken (in april/mei 70) onder Titus' stormrammen van de meest noordelijke (de buitenste) muur, waarvan de bouw door Agrippa I was begonnen, maar pas tijdens de opstand was voltooid (Schürer, a.w. 503).

11 *B.J.* IV 3, 8. Josephus vermeldt daarbij nog, dat ze hem tegen wil en dank meesleunden van zijn land. Heeft het met deze herkomst te maken, dat Johannes hem ziet „opkomen uit de aarde” (Op. 13, 11)??

12 Ik moet in dit verband nog eens terugkomen op wat ik lang geleden (Opbouw jrg. 19, blz. 354, middenkolom onder 3) schreef over de woorden uit Op. 6, 6 „en breng geen schade toe aan de olie en de wijn”. Mijn daar gegeven verklaring, dat in deze tijd van gevechten olie en wijn als medicamenten voor de gewonden werden gereserveerd en niet meer voor consumptie werden vrij gegeven, lijkt mij op zichzelf nog altijd een *mogelijke* uitleg. Maar nu ik me nog eens verdiep in de gegevens die we van elders over de joodse oorlog hebben, zou ik toch ook een andere mogelijkheid onder de aandacht willen brengen. Josephus vermeldt (*B.J.* V 13, 6), dat, toen er van de bevolking van Jeruzalem niets meer te roven viel, Johannes van Gischala overging tot tempelroof. Behalve dat hij de tempelschatten liet omsmelten, liet hij ook de *voorraden heilige wijn en olie* voor de offers, die in de tempel lagen opgeslagen, eruit halen en aan zijn soldaten uitdelen.

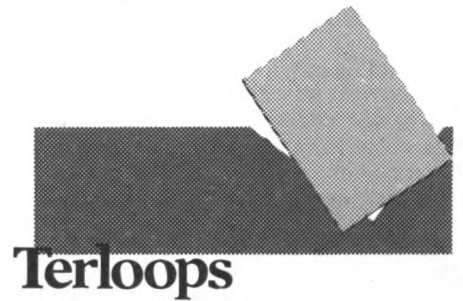
Het zou kunnen zijn, dat Op. 6, 6 met dit feit te maken heeft, al zie ik nog niet, hoe.

13 Na lezing van dit artikel droeg mijn vriend, drs. Ph. Roorda – dien ik ook vanaf deze plaats hartelijk dank voor zijn hulp bij mijn nieuwtestamentische onderzoekingen – mij een plaats aan waaruit nog eens heel scherp blijkt, hoezeer juist Op. 17, 9vlg. voor

de exegeten een struikelblok vormt om in de hoer *Jeruzalem* te zien. Het is de desbetreffende passage uit *Peake's Commentary on the Bible*, onder redactie van Black en Rowley (herdruk 1977). Op p. 1054, linkerkolom onderaan, begint het inleidend commentaar op „XVII 1-6 The Harlot on the Beast”. Ik kan niet nalaten dit gedeelte te citeren: „1. *the great harlot*: one would think this more appropriate of Jerusalem than of Rome. The Heb. prophets constantly accused the holy city of the spiritual sin of fornication, namely religious syncretism and imprudent associations with foreign kings; in v. 2 this city, whatever it is, is accused of just that kind of association with the kings of the earth. It is difficult to resist the conclusion that all this is very fittingly applied to Jerusalem. Such a conclusion is strengthened by the observation that the last words of ch. 18 ('in her was found the blood of prophets and of saints, and of all who have been slain on earth') remind us vividly of words which Jesus used of Jerusalem in Mt. 23:35 ('that upon you may come all the righteous blood shed on earth, from the blood of innocent Abel to the blood of Zechariah ... O Jerusalem, Jerusalem, killing the prophets ...'). So once more the question arises whether Rev. is not really directed against militant and persecuting non-Christian Judaism, which arrested the spread of the Gospel in its earliest days, rather than secular Rome.”

Ondanks deze sterke argumenten vóór 'Jeruzalem' zwicht de schrijver vervolgens 'ter elfder ure' toch nog voor de *schijn* dat de zeven bergen op Rome slaan en de koningen op Romeinse keizers: „On the other hand there are considerable difficulties in the acceptance of such a view and the rejection of the more usual identification with Rome. v. 12 for instance (the ten kings), would most naturally be a reference to Roman emperors, and the seven hills of v. 9 look like those on which Rome is built”.

Dit – begrijpelijk! – misverstand hoop ik met dit artikel uit de wereld te hebben geholpen. Bij de bestudering van Op. 17 is de indruk bij mij achtergebleven, dat de exegese van Openbaring bij het in rekening brengen van de joodse oorlog aan een blikvernauwing is gaan lijden: men heeft nog wel aandacht voor het beleg van Jeruzalem. Maar dat daaraan een fase van de oorlog is voorafgegaan die zich in Galilea afspeelt, schijnt men zich nauwelijks bewust te zijn geweest.

P.C. van Wijk

Christus' koningschap (3)

Het koninkrijk roept tot dienst

De Here Jezus doet mensen dus deel hebben aan het koninkrijk van God. Hij gééft, maar Hij vraagt ook. De bijbel spreekt er overal van, dat zij, die deel hebben aan het koninkrijk, God moeten verheerlijken. Zij moeten gerechtigheid doen, véél overvloediger dan de farizeeën (Matth. 5 : 20). Zij moeten ingaan door de enge poort, wandelen op de smalle weg en volhouden tot het einde.

Het is belangrijk, dat we dit goed zien. Het is niet zo, dat we, omdat Jezus ons veel geeft, wij Hem nu wat moeten teruggeven. Jezus Christus en de Zijnen zijn geen gelijkwaardige partners, die over en weer elkaar wat geven. Ook perst Christus de burgers van het koninkrijk niet in een harnas van geboden en wetten. Het ligt allemaal wat anders.

Tot de gaven van het koninkrijk behoort ook, dat Christus ons door Zijn Geest tot nieuwe mensen maakt. Hij geeft ons een nieuwe stand. Hij werkt door Zijn Geest in ons. Hij schrijft de geboden van Zijn rijk in ons hart en vernieuwt ons naar Zijn beeld. Op grond hiervan roept Hij ons ook op naar Zijn wil te leven, Hem te gehoorzamen waar we ook zijn. Dat is de dankbaarheid, die de Heiland van ons vraagt. Dankbaarheid omdat Hij ons heeft vrijgekocht. Jezus wil dat we doen waartoe Hij ons heeft herschapen (Ef. 2 : 10).

Bekend zijn de woorden van de Heiland uit de bergrede: 'Gij zijt het licht der wereld'. Zijt. Hij heeft ons tot lichten gemaakt. Welnu, laat dat licht dan ook schijnen, laat de lamp niet uitgaan.

En verder: we **zijn** het zout der aarde. Maar dat zout moet nu ook zijn werking behouden. Het zout kan smake-loos worden. Dat is niet best. Jezus waarschuwt ons ervoor.

De gehoorzaamheid in het rijk van God is niet anders dan een uitvloeisel van de genade, van het heil, die in het koninkrijk worden geschonken.

Liefde en wederliefde

In het koninkrijk van God moeten we, moeten mensen dienstbaar zijn. Met het oog op die dienst heeft Jezus op aangrijpende wijze eens het Woord bediend. De geschiedenis is bekend uit Lucas 7 : 36 e.v. Toen Jezus eens

door een farizeeër voor de maaltijd was uitgenodigd, drong een vrouw, die bekend stond als een zondares, de eetzaal binnen, maakte de voeten van Jezus nat met haar tranen en droogde ze af met haar haren. Daarna kuste ze de voeten van de Heiland en zalfde ze met balsem.

De gastheer snapt er niets van. Zou Jezus niet weten wat voor een vrouw Hem aanraakt? En dan gaat Jezus de kern van het evangelie aan de farizeeër Simon duidelijk maken. Hij vertelt de geschiedenis van een schuldeiser. Verschillende mensen waren hem verschillende bedragen schuldig, die door de schuldeiser alle werden kwijtgescholden. En dan komt de vraag: 'Wie zal nu het meeste van die geldschieter houden?' Simon heeft zijn antwoord klaar: 'Degene aan wie het meeste is kwijtgescholden.'

Jezus geeft Simon gelijk om zijn antwoord en wendt Zich dan tot de vrouw. Hij brengt haar volop in de belangstelling. Hij zegt tegen Simon, dat die vrouw gedaan heeft wat hij zelf had moeten doen. Wat Simon naliet, deed zij. Daarom zegt de Heiland dan: 'Haar zonden zijn haar vergeven, al waren zij vele, want zij betoonde veel liefde; maar wie weinig vergeven wordt, die betoont weinig liefde.'

Jezus brengt de daad, die de vrouw verricht, in verband met de liefde, die Hij haar had bewezen. De liefdedaad, die de vrouw volbracht, is het effect van de overweldigende liefde, die haar eerst door de Heiland werd betoond. Door dat liefdebetoon werd zij tot haar goede daad gebracht. De vergeving van haar zonden drong haar tot haar liefdedaad.

Het antwoord aan Simon is er een om nog eens over te lezen. Jezus wil hiermee niet zeggen, dat Hij aan deze vrouw de zonden vergaf op grond van haar liefdebetoon. Neen, Hij vestigt er de aandacht op, dat de liefdedaad van de vrouw een openbaring, een bewijs ervan is, dat aan haar de zonden vergeven zijn. Haar liefde tot Christus is een reactie op die vergeving, een vrucht ervan. *Zo moet de onbegrijpelijke liefde van God ons brengen tot een activerende liefde tot Hem.*

Niet van deze wereld

Gods koninkrijk is niet van deze wereld. Jezus wijst er op, dat dat koninkrijk niet komt met uiterlijk gelaat (Lucas 17 : 21), zodat het te 'berekenen' is. Iemand, die niet wedergeboren is, kan het zelfs niet eens zien (Joh. 3 : 3). Het koninkrijk der hemelen is niet te vergelijken met aardse koninkrijken. Er is geen koning, die zichtbaar is voor zijn onderdanen en die zich met luister en majesteit omringt. Gods koninkrijk is anders.

(Slot volgt)

G. Blijdorp, Vlissingen

Van zegen en zorg in Spanje (4)

Al gauw na onze terugkeer uit Spanje bereikte ons de vraag hoever men in Sangonera la Seca nu is met de bouw van een kerk en of de Nederlandse Evangelische Gemeente in Benidorm aan de gemeente van ds. Parraga financiële steun verleent. (Ik vertelde u hierover in 'Opbouw' nrs. 13, 15 en 19 van '92.)

Om nu met de tweede vraag te beginnen, ja, 'Benidorm' heeft een renteloze lening verstrekt van 3,4 miljoen peseta's, (ongeveer f 60.000,-) wat naar schatting voldoende moet zijn om de bouw te voltooien. Over de afbetaling zijn heel gunstige voorwaarden gesteld.

Ook heeft onze diaconie de financiële situatie van het gezin Parraga bekeken. Deze predikant doet al zijn werk in de gemeente zonder enige beloning. Uit een andere bron heeft hij een heel klein inkomen waar maandelijks een flinke hap afgaat als AOW-premie. (in Spanje 'staatspensioen')

Indien u en ik alleen van onze AOW zouden moeten rondkomen, dan nog zouden wij ten opzichte van hem in overvloed leven. Denkt u hierover maar goed na. Fijn dat onze diakenen nu ook het nodige doen.

Tevens wordt 4 x per jaar een extra collecte gehouden voor deze jonge gemeente en iedere keer weer blijkt dat de 'overwinteraars' verstaan wat van hen wordt en mag worden verwacht.

De bouw vordert langzaam. Om de kosten zo laag mogelijk te houden wordt nog steeds zoveel mogelijk met eigen krachten gewerkt. Zo zagen we ds. Parraga in een vermoedelijk gekregen broek en trui als hulpje van een metselaar stenen sjouwen. Wel is men nu zo ver dat de zondagse kerkdiensten in de grote zaal in het souterrain gehouden worden en de inmiddels opgerichte kleuterschool (40 kleuters) in twee andere lokalen is ondergebracht.

Maar nu komt men in de fase van o.a. het aanleggen van de elektrische bedrading, het leggen van tegels, het plaatsen van de ramen en dat alles moet door vakmensen van buiten gedaan worden. En die vragen een uurloon. Met enige schrik ziet men kostenoverschrijdingen aankomen en zo gaan, zoals te begrijpen, de laatste loodjes het zwaarst wegen. Maar zeer vermoedelijk is alles eind dit jaar klaar.

Maar 'Benidorm' verleent niet alleen financiële steun. Een aantal leden van onze gemeente verzamelde goede gedragen kleding en dat hebben we in maart jl. naar Sangonera la Seca gebracht. Een camper en twee personenauto's propvol. Wat was men daar blij mee. En er is alweer een nieuwe voorraad want in april kwam een echtpaar, leden van de NG-kerk te Barendrecht met een partij kinderkleertjes naar Benidorm. Ook dat wordt weer een verrassing.

Zo ziet u, niet alleen in Spanje is belangstelling voor die jonge gemeente in dat verre 'donkere' Spanje, ook in Nederland leeft men mee.

Als kerkeraad en gemeente van Benidorm zijn we dankbaar voor wat we voor onze Spaanse brs. en zrs. kunnen doen. Dankbaar ook voor de hulp die vanuit Nederland wordt geboden. We ervaren het als een zegen dat de Here de gemeente van onze broeder Parraga op onze weg heeft geplaatst en we u dit allemaal kunnen vertellen.

Wij dragen deze kleine gemeente aan u op in uw gebed. En wilt u financieel steunen, de Spanjecommissie van de NG-kerk te Rijswijk wil graag uw gaven ontvangen en doorzenden. Wij hopen u t.z.t. iets over de ingebruikname van het kerkje te kunnen vertellen.

Boekbespreking

Een jaar met de Bijbel

Een veelzijdige leesgids.
Uitgave van Ark Boeken – VVHS/BKV.
Donauweg 4, 1043 AJ Amsterdam, Tel.
020-6114847.
385 pagina's, prijs f 37,50.
ISBN 90338 12460.

Een jaar met de bijbel, een boek voor volwassenen.

Ieder die de dagelijkse bijbellezing belangrijk vindt, omdat hij weet, dat God zelf zich daarin bekend maakt en tot ons spreekt, stelt zich wel eens de vraag, welk bijbelboek hij nu eens zal lezen. Belangrijk voor het antwoord op die vraag is vaak welk commentaar of dagboekje daarbij voorhanden is. Het valt niet altijd mee om iets geschikt te vinden als leidraad voor het persoonlijk bijbellesen of de gezinslezing. Het ene commentaar is te oppervlakkig, het tweede te uitgebreid, het derde te eenzijdig, het vierde te moeilijk, enz. Als ik dan ook nu aandacht vraag voor een nieuw uitgekomen leesgids bij de Bijbel, veronderstel ik niet dat iedereen, daar even tevreden over zal zijn, als ik het ben. Maar misschien is het wat voor u.

De Vereeniging tot Verspreiding van de Heilige Schrift en de Bijbel Kiosk Vereniging hebben bij Ark Boeken in Amsterdam een nieuwe bijbellesgids uitgegeven, die vertaald is vanuit het engels door ds. Ype Schaaf.

Het boek geeft 364 bijbelgedeelten te lezen, verdeeld in 52 x 7. Elke week wordt er een bepaald thema aan de orde gesteld, waarbij dan 7 schriftgedeelten uit het oude en het nieuwe testament zijn gezocht, die op dat thema betrekking hebben. Gekozen thema's zijn bij voorbeeld: discipelschap, de doop, het Koninkrijk Gods, de christelijke hoop, zending, werken en rusten, gerechtigheid, de drieëhige God en lijden.

In de veronderstelling dat de lezer bereid en in staat is om op zondag wat meer tijd aan de Bijbel te geven, begint elk nieuw thema op die dag. Het is de bedoeling, dat dan de introductie van en de toelichting op dat thema gelezen wordt met daarbij het eerste bijbelgedeelte. Daarna volgen nog zes bijbelgedeelten voor maandag tot en met zaterdag.

Er staan geen data bij de bijbellezingen, zodat men kan starten wanneer men wil. Wel is het beste moment een zondag, omdat op elke zondag een nieuw thema begint. De thema's zijn

niet gerangschikt volgens het kerkelijk jaar, maar het is heel goed mogelijk in de weken van de grote christelijke feesten het daarbij passende thema met lezingen te nemen.

Het lezen van elk bijbelgedeelte vraagt hooguit vijf minuten. Over de tekst nadenken vraagt misschien nog meer tijd. Er is zoveel mogelijk een aansprekende keus gemaakt uit verschillende gangbare nederlandse bijbelvertalingen, te weten: de Statenvertaling, de Vertaling 1951 van het nederlandse Bijbelgenootschap, de Willibrord Vertaling, de Groot Nieuws bijbel en de Startbijbel.

Aan de oorspronkelijke (Engelse) uitgave is medewerking verleend door de aartsbisschop van Canterbury, Dr. George Carey. Dat is een man uit het volk. Hij is afkomstig uit een arbeidersgezin en bekleedt nu de hoogste kerkelijke functie in Engeland. Zijn aandeel aan dit boek bestaat uit medewerking aan de uitwerking van de 52 weekthema's, die de kern van deze leesgids vormen. Hij verstaat de kunst een thema kort en zo duidelijk toe te lichten, dat het begrijpelijk is voor de lezer. Datgene wat gezegd wordt, plaatst het bijbelgedeelte in het kader van het weekthema en stelt verder het thema in het geheel van de Bijbel én in ons eigen leven aan de orde. Daardoor is dit boek heel goed te gebruiken zowel door een gezin als door een alleenstaande. Door de thematische benadering komen veel bijbelgedeelten in een ander licht te staan. Vooral voor trouwe bijbellezers werkt dat verfrissend en stimulerend. Maar ook de vele (jonge) mensen, die met de beste bedoelingen aan het lezen van de Bijbel zijn begonnen om later die poging toch weer op te geven, kunnen gebaat zijn met deze leesgids. Wie EEN JAAR MET DE BIJBEL gebruikt, heeft na een jaar een goed deel van de Bijbel gelezen en met de overzichtelijke informatie ook een behoorlijk stukje 'toegevoegde waarde' verwerkt. Dit prachtig uitgevoerde boek kan ik van harte aanbevelen. Misschien is het een idee om het mee te nemen op vakantie en er dan aan te beginnen. Het is in elke boekhandel verkrijgbaar of te bestellen.

M. Vrijmoeth-de Jong
Zwolle

Dr. K. Runia: 'NOTITIES over de ambten'

Uitgave van Kok-Kampen – 79 pag.
f 14,50

In dit boek maakt Dr. Runia duidelijk waar de drie ambten nl. die van predikant, ouderling en diaken vandaan komen. De ambten vinden hun wortels met name in het N.T. en kregen een nadere profilering vooral via de grote reformatie van de 16de eeuw. Prof. Runia geeft uitvoerig de gereformeerde visie weer aan de hand van de gereformeerde konfessies en bevesti-

gingsformulieren. Heel belangrijk is het hoofdstuk waarin het gaat over de vraag of de tijd van de preek voorbij is. Dat wordt wel beweerd. Maar Runia kapituleert daar niet voor. Hij citeert in dat verband een uitspraak van een Britse theoloog: „De christelijke kerk bestond nooit los van de prediking; de kerk werd tegelijk met de prediking geboren en de prediking werd tegelijk met de kerk geboren.” (p. 23). Maar hoe moet er dan gepreekt worden? De emeritus-hoogleraar praktische theologie uit Kampen somt bepaalde voorwaarden op. Hij benadrukt, dat de dominee niet alleen zijn tekst, maar ook de mensen, die voor hem zitten met hun hele leef- en denkwereld moet exegetiseren. Ik zou hierover graag uitgebreid willen schrijven, maar dat kan ik in het kader van een boekbespreking niet doen. Wat het ambt van ouderling betreft is het vooral Calvin geweest, die in het voetspoor van Bucer het ouderlingschap gestalte heeft gegeven. Runia schrijft in dat verband heel praktisch over het huisbezoek. Het is vooral Luther geweest, die de taak van de diaken weer nader heeft omschreven terwijl het Convent van Wezel (1568) veel aandacht aan het diakenambt heeft besteed. Dr. Runia geeft duidelijk aan wat de voorbeeldfunctie is van de diaken t.o.v. de ganse gemeente. Met blijdschap en dankbaarheid heb ik van dit geschrift kennis genomen. Wel zou ik met mijn geachte leermeester willen discussiëren over de konsekwenties, die hij verbindt aan de uitspraak: „De Here God blijft altijd Heer van zijn eigen Woord.” (p. 40). Ik vind nl. zijn desbetreffende opmerkingen te beknopt. Tevens zou ik het ontmaskerend element in de prediking willen beperken tot de categorie van de hypokrieten. Het boek van Runia verdient een hartelijke aanbeveling! Laten alle ambtsdragers er hun winst mee doen! Maar ook voor niet-ambtsdragers is dit geschrift van grote betekenis!

O. Mooiweer,
Enschede

Tussen kerken en keuken

Ytje Veefkind-Eenkhoorn, Krommenie

Serajewo

Iedere keer als ik naar de TV kijk en beelden zie uit het voormalige Joegoslavië – Serajewo – moet ik denken aan Budapest.

Budapest, een prachtige stad. Met onze Hongaarse vrienden hebben we de stad vaak genoeg doorkruist. Maar nooit zal ik die keer vergeten dat Sándor meeging. Sinds kort mocht hij Hongarije weer in. Jarenlang – sedert de Hongaarse opstand in 1956 – woonde hij als balling in Zwitserland. Als student had hij actief deelgenomen aan de opstand. Ternaauwernood was hij aan zijn vervolgers ontkomen en had hij zijn land moeten ontvluchten. Maar nu was hij terug. Hij wees ons de plaatsen aan waar bloedig was gevochten. Hij vertelde over de vele doden die voor het parlamentsgebouw hadden gelegen. De rokende puinhopen en de wegluchtende mensen. Boven de massagraven van toen spelen nu de kinderen.

Na die keer met Sándor bekijk ik Budapest met andere ogen. Deze stad grijpt me steeds weer aan. Ook al kun je de wonden van Budapest niet meer zien. Alleen zij die het hebben meegemaakt, weten het. En in hun hart blijven de littekens trekken. „Hier was het, en daar, en daar.” Niet voor niets staat er ergens in de stad een gedenksteen: „Voor allen die hun leven hebben gelaten voor Budapest”.

Nu kijkend naar Joegoslavië, naar Serajewo, denk ik: zal het daar ooit ook zo zijn? Over tientallen jaren misschien? Dat Serajewo weer een stad is waar mensen gewoon kunnen wonen en werken. Waar je zonder gevaar op straat kunt lopen. Waar mensen die het meegemaakt hebben, hun gasten de plaatsen aanwijzen waar vreselijke dingen zijn gebeurd. „Hier, en daar, en daar.” Maar ook een prachtige stad, waarvan je evenals van Budapest kunt zeggen: „Een prachtige stad”.

Ooit zal Serajewo zich ogenschijnlijk herstellen van deze krankzinnige oorlog. Maar de mensen die er wonen

zullen nog steeds kapotgaan aan hun herinneringen. En geen herstelwerkzaamheden wissen deze herinnering uit. Die wordt pas uitgewist in Nieuw Jeruzalem, waarvan gezegd is: *aan wat vroeger was, zal niet gedacht worden, het zal niemand in de zin komen, maar gij zult u verblijden en juichen voor eeuwig over hetgeen Ik schep, want zie, Ik schep Jeruzalem tot jubel en zijn volk tot blijdschap.*

Voor de kinderen

J. Westerkamp-Stegeman

Post uit Rwanda

In de war
Om ons huis ligt een tuin, om die tuin is een heg en in die heg zit een hek. Je kunt niet zomaar tot bij de deur lopen, je moet eerst door dat hek. „Sjiek”, zullen jullie wel denken, „dat is zeker alleen voor rijke mensen met grote huizen.” Maar nee hoor, elk huis, zelfs een hutje heeft een omheining, soms van een cactusachtige plant, soms van een paar palen met gedroogde grassen er tussen geweven. En het is in heel Rwanda de gewoonte dat je niet zomaar iemands omheining binnenloopt. Ons hek is laag en open en je kunt er gemakkelijk in. Als er kooplui komen pakken ze meestal een steen op van de weg en slaan ermee op het ijzeren hek. Dat is dus zoiets als een voordeurbel en het is de bedoeling dat ik dan aan kom draven om wat te kopen. Soms komen er kinderen voor het hek. Ze vragen om wat eten of om een beker water als ze een eind gelopen hebben met hun koeien. En er komt er ook wel eens eentje door de heg krui- pen om vruchten van de bomen te pikken! Op een dag kwam er een jongen het hek binnenstappen. Hij tikte niet, hij liep gewoon door. Yohanni zat naast het huis kleren te wassen. „Hé hé”, riep hij tegen de jongen. Het jochie lachte vrolijk, liep op Yohanni af en omarmde hem. „Pappa!” Yohanni

schoot in de lach. Hij begreep het al, die jongen was in de war. Toen ik naar buiten kwam, omarmde hij mij ook en riep: „Mamma!”. En toen zei hij stralend: „Hoe heet jij? Ik heet” in het Frans. En dat zegt hij nu elke keer als hij komt. Misschien heeft iemand hem Frans willen leren, en hij heeft de woorden zeker goed onthouden, maar snappen doet hij het niet. Geeft niet, ik begrijp best dat hij gewoon iets wil zeggen wat ik versta, wat het ook betekent, dus ik zeg maar iets vriendelijks terug. Zo zijn we vriendjes geworden. Op een dag had hij een grote wond in zijn voet met veel rommel erin. Die moest schoongemaakt en verbonden worden, dat deed zeer. Dick, Yohanni en ik moesten er met ons drieën aan te pas komen. De jongen schreeuwde en vocht maar zodra er een pleister op de zere plek zat, drukte hij ons alle drie stijf tegen zich aan. En toen ging Dick een mooie gekleurde knijper halen om hem te troosten. Hij spaart namelijk knijpers. Er zitten er altijd een paar op zijn shirtje en dikwijls peutert hij ze in en uit elkaar. Op een dag verscheen hij voor het raam van Dick's studeerkamer. „Pappa”, riep hij en wees. Boven Dick's bureau – aan de bureaulamp – zat een knijper met briefjes erin, die wou hij hebben. Juist die knijper die daar zo mooi vast zat. Vooruit, Dick zocht een nieuwe knijper en gaf de andere aan zijn vriendje. Het is moeilijk om nee te zeggen tegen zo'n jongen die altijd vrolijk is en die je niks kunt uitleggen. Maar zo denkt niet iedereen erover. Op een dag stond ik in een winkel. Opeens klonk luid geschreeuw en gehuil en daar kwam mijn vriendje aanstormen. Een bewaker van de winkel had hem net een klap gegeven en was van plan daar nog even mee door te gaan. „Mamma!”, brulde het angstige jongetje en klampte zich aan mij vast. De bewaker bleef aarzelend staan. Ik was boos. „Dat kind doet toch niks kwaads?”, zei ik. „Hij gapt”, zei de bewaker. „Alleen een knijpertje hier en daar, anders toch niet?” „Je kunt nooit weten met die gekken”, antwoordde de man. Maar hij liet ons met rust en de jongen veegde eerst zijn vieze neus en tranen aan mijn bloes en keek me toen dankbaar aan.

Toen ik door de stad fietste, dacht ik er over na. „Je kunt nooit weten met die gekken”. Bah, wat klonk dat lelijk. Ineens zag ik nog iemand staan die niet is zoals de meeste anderen. Hij heeft ook een hobby: hij verzamelt oud ijzer en kleurige rommel en trekt dat aan. Jazeker, hij trekt het aan en dat is nog niet zo eenvoudig om een trechter op je hoofd te dragen en een kapotte pan om je bovenbeen en verder ijzerdraad en lappen om je borst, daarvoor moet je heel wat knopen en knutselen. Toch is het leuk, dacht ik, zo midden in de stad, zo iemand hoort er gewoon bij. In Europa zou hij waarschijnlijk in een speciaal huis wonen.

We kwamen elkaar nog vaak tegen, de

knijperjongen en ik. Hij kwam regelmatig op bezoek en wandelde dan zo het hek en zelfs het huis binnen. Yohanni en hij praatten heel wat af en ik kreeg altijd een stijve omhelzing. Tot vorige week. „Ga nou maar weer verder”, zei ik, toen ik zijn knijpers had bewonderd, „ik moet weer werken”. Maar hij had geen zin. Als ik hem door de ene deur naar buiten bracht, kwam hij door de andere weer binnen. En

toen hij eindelijk vertrokken was, was het mooie zakmes van Yohanni verdwenen. Yohanni ging naar zijn ouders, maar die hadden het mes niet gezien. Ze vonden het heel naar allemaal. „Onze jongen is helemaal gek en hij steelt”, riep de moeder. „Je moet hem weggagen, wij kunnen hem toch niet opsluiten de hele dag”. Wat zal ik doen als hij nou weer komt. Hebben jullie een idee?

Puzzelhoekje

In deze puzzel krijgen jullie drie omschrijvingen. Elk woord bestaat uit 9 letters. De eerste omschrijving is voor de eerste vier letters, de tweede omschrijving voor de laatste vier letters en de derde omschrijving voor het hele woord.
Bijvoorbeeld: halt – schoon – boemeltreintje
stop – rein – stoptrein
De T komt dan dus in het midden. Als alles goed is ingevuld verschijnt op de middenrij een uitspraak van Jezus over zichzelf. SUCCES.

1. bevel aan hond	– voedsel innemen	– vullen met vloeistof
2. edel metaal	– onbehouwen	– brok goud
3. woning	– kant of omtrek	– vuur in woning
4. arbeid	– leeg	– zonder werk
5. behoeftig persoon	– woning	– huis voor behoeftigen
6. nadeel	– degene die van u zijn	– iemand ongemerkt volgen
7. varken	– dierenverblijf	– vuile boel
8. gewas met houten stam	– karakter	– grond met vruchtbomen
9. vervoeging van vergen	– paradijs	– terugbetalen
10. zwaar voorwerp	– mal	– iemand die beschuldigt
11. vezelachtige plant	– adviseren	– vezel van vlas
12. karakter	– arbeid	– voorwerpen van klei
13. levenslucht	– palingen	– het lucht opnemen en uitblazen
14. bolvormig	– ritmische beweging	– springen in het rond
15. niets zeggen	– onvervalst	– mogelijkheid niet te spreken
16. het gevoel	– advies krijgen	– voelantenne van insect
17. geen oude	– vrouw	– beschaafd jong meisje
18. erg warme	– handeling	– betrappen bij misdaad

1.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
2.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
3.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
4.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
5.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
6.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
7.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
8.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
9.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
10.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
11.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
12.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
13.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
14.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
15.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
16.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
17.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
18.	.	.	.	.	.	.	.	.	.

De oplossing van de vorige keer was:
Ezechiël of Ezeziërs
Timoteus
Ezeziërs of Prediker en Ezechiël
Koningen
Hebreeën
Hooglied
Johannes of Romeinen, Prediker en Spreuken
Maleachi

G. Wijkhuizen-van Vuuren

Marginaal?

Prikkelend?
Men kan niet met de ogen open op straat lopen zonder zich voortdurend te stoten aan wat men eufemistisch prikkelende reclame noemt. De seks staat daarbij bovenaan. Het vulgaire volgt onmiddellijk daarna. Tegen blasfemie aan, zo moeten veel volksgenoten de advertenties ervaren hebben van koffie na de dood, van onbevleete ontvangst en andere kwetsende en vloekende advertenties. Nederland is ruimhartig geworden. Men kan het ook laaghartig noemen, platvloers. Als men er niet zo beroerd van werd zou men de schouders ophalen. De economie noopt blijkbaar de overheid tot grootscheepse preventieve acties tegen aids en dergelijke gevolgen van een verkeerd op zich genomen verantwoordelijkheid. Men vrijt in alle staten en posities, als het maar veilig is. Men bedrijft de zonde op grote schaal, als er maar niets van komt. Iemand zei: je raakt er aan gewend. Je ziet het nog wel, maar het ergert je niet meer zo. Hoe komt het dat we er aan gewend raken? Een grootsopgezette metershoge reclame van een man die zijn behoefte deed. Daaronder een „prikkelende reclame” van een dagblad dat ruimdenkendheid in zijn journalistieke formule als nummer één heeft staan. Dit is het rijke, verrijkte, van verveling spugende Nederland. Prikkelend vanwege de centen, zonder moraal zelfs. Die reclame, stuitend.

De ergernissen rijzen de pan uit
Wee hen door wie de ergernissen komen. Maar er zonder gaat ook niet meer. Je kunt de ogen op straat niet dicht doen. Maar mag men het oog sluiten voor de werkelijkheid van een volslagen god-loze wereld waarin wij leven? Die wereld ligt in het boze. Als ik dit schrijf zal het ongetwijfeld worden uitgelegd als een uiting van fundamentalisme, dat verwerpelijk is, van preutsheid die hoort bij een verouderde dameskamer. Toch zal een christen de ogen wagen-wijd open moeten hebben voor het verderf dat op de middag verwoest. We raken er aan gewend, maar we kijken er niet langs heen. Onze kinderen weten straks niet anders dan dat dit de cultuur is, de beschaving waarvan zo hoog wordt opgegeven. Een gezonde natuurlijke kijk op het leven treft men dan niet

meer aan. We zijn terug in de geschiedenis op de plaats waar de griekse en romeinse cultuur is ondergegaan aan al die verschijnselen die vandaag in alle toonaarden worden aangetroffen, prikkelend, schokkend, kwetsend en noem maar op. Plaats daartegenover de kleine christengemeenten uit die tijd. We lezen dat zij zich zelf bewaarden. Dat betekent dat ze niet probeerden hoe ver zij konden meedoen met de vergane cultuur van hun dagen. Maar zij hielden zich daarvan ver. En de boze had geen vat op hen. Zich onbesmet bewaren: dat betekent in zekere zin een isolement. Maar als het door alle christenen kon worden aangegegaan, dan zou dit het geloof zijn dat de wereld in haar perversiteit en onbeschaamdheid overwint.

Dit stuk is van de hand van de bekende Prof. Dr. W. van 't Spijker. Wij knipten het uit 'De Waker'. Het is een schot in de roos en verwoordt precies de perversiteit waaraan de moderne samenleving lijdt.

Als de apostel Paulus het in zijn brief aan de gemeente te Colosse heeft over het verband tussen Pasen en Hemelvaart (Hoofdstuk 3) en oproept zich te bezinnen op de dingen, die boven zijn en niet op de dingen, die op de aarde zijn, geeft hij vervolgens zelf een nadere uitwerking via de woorden: „Doodt dan de leden, die op de aarde zijn: hoerij, onreinheid, hartstocht, boze begeerte en de hebzucht, die niet anders is dan afgoderij om welke dingen de toorn Gods komt” (vs. 5). Maar de apostel blijft niet in een negatieve sfeer hangen. Want dat is de sfeer van de benedeningen. Nee, hij geeft bovenal het positieve van de bovendingen aan, die een 'Sitz im Leben' bij de gelovigen moeten krijgen. Daarom schrijft hij: „Doet dan aan als door God uitverkoren heiligen en geliefden, innerlijke ontferming, goedheid, nederigheid, zachtmoedigheid en geduld” (vs. 12). Zo moeten wij op zoek gaan naar de voetstappen en de vingerafdrukken van de Here Christus. De bovendingen zijn de dingen van Christus, die benedeningen de dingen, die men verwacht en najaagt buiten de Christus om. De benedeningen liggen voor het oprapen. Maar wij moeten geen antenne hebben voor het seksschandaal van David met Bathseba, maar een zintuig voor David op zijn knieën in Psalm 51. Dat eerste is een ding van beneden, dat tweede een ding van boven. Wij moeten niet zoeken wat op de aarde is, maar zoeken er te brengen wat er *niet* is: de muziek van de hemel! Dan wordt het pas echt feest!

Enschede

O. Mooiweer

Nieuwe Polikliniek GPZ Dordrecht

Weer een stap verder...

De maatschappij is volop in beweging. Een toenemend aantal mensen kan het tempo van alle veranderingen niet bijbenen en raakt erdoor in de - psychische - problemen. Voor deze en andersoortige problemen biedt het Gereformeerd Psychiatrisch Ziekenhuis (GPZ) passende hulpverlening.

Het GPZ hoopt binnenkort - in Dordrecht - de derde polikliniek in gebruik te nemen. Een volgende stap in de goede richting.

Toch zullen ook dan de wachtlijsten nog steeds onverantwoord groot zijn.

Het GPZ beschikt momenteel over slechts 26 bedden en 8 plaatsen voor deeltijdbehandeling. Het heeft bij de overheid een verzoek ingediend om te komen tot een aanmerkelijke uitbreiding van capaciteit.

In de poliklinieken van het GPZ te Bosch en Duin, Zwolle en Dordrecht kunnen, na verwijzing door de huisarts, mensen met

psychische of psychiatrische problemen terecht voor diagnosestelling, advies of kortdurende behandeling. Net als in andere psychiatrische ziekenhuizen worden problemen zoals depressies, angsten, fobieën, relatieproblemen in het huwelijk of problemen op het werk, in het GPZ op professionele wijze behandeld.

Het GPZ verschilt van andere psychiatrische ziekenhuizen door de gereformeerde identiteit. Bij het geven van adviezen en het nemen van besluiten wordt de Bijbel, zoals beleden in de drie formulieren van enigheid, als richtsnoer en leidraad gehanteerd. Op probleemvragen over bijvoorbeeld huwelijk en gezinsvorming, abortus, provocatus en suicide wordt zo getracht passende antwoorden te vinden.

Het bestuur van het GPZ is dankbaar en verheugd dat met de nieuwe polikliniek in Dordrecht vele patiënten op passende wijze dichtbij huis kunnen worden geholpen.

Toch kan er niet te lang bij worden stil gestaan.

Het GPZ-beleidsplan "Zorg beweegt" voorziet in uitbreiding tot 376 bedden en 144 plaatsen deeltijdbehandeling, verdeeld over 5 behandellocaties verspreid over Nederland, binnen D.V. 10 jaar.

Er is dus nog een lange weg te gaan.

Wij vragen voor deze nieuwe polikliniek:

- een sociaal-psychiatrisch verpleegkundige***
voor 40 uur per week met ingang van 1 september 1993;
- een assistent-geneeskundige niet in opleiding**
voor 40 uur per week met ingang van 1 september 1993;
- een maatschappelijk werkende***
voor 40 uur per week met ingang van 1 december 1993;
- een medewerker medisch secretariaat en patiëntenadministratie**
voor 40 uur per week met ingang van 1 september 1993;
- een medewerker medisch secretariaat en patiëntenadministratie**
voor 8 uur per week met ingang van 1 december 1993;

* afhankelijk van zijn/haar vaardigheden zal één van deze medewerkers worden belast met een aantal werkzaamheden van coördinerende aard.

Schriftelijke sollicitaties s.v.p. vóór 19 juni a.s. richten aan het bestuur van de Stichting Gereformeerd Psychiatrisch Ziekenhuis, t.a.v. de directie, Postbus 468, 3720 AL Bilthoven.

Informatie over functie-inhoud, -eisen en -salarisering kan worden verkregen op tel. nr. 03404-32114

- voor de functies a t/m c bij dhr. R. van Aalderen, hoofd beheer en organisatie deeltijdbehandeling en poliklinieken, of dhr. drs. A.M. van Langevelde, hoofd behandeling deeltijdbehandeling en poliklinieken;
- voor de functies d en e bij mevrouw J.W. Treur, leidinggevende medisch secretariaat en patiëntenadministratie

Medewerkers van het GPZ dienen

- van harte te staan achter de statutaire grondslag van de Stichting Gereformeerd Psychiatrisch Ziekenhuis;
- dit schriftelijk te bevestigen;
- hun werkzaamheden overeenkomstig de grondslag te blijven uitoefenen.

Voor alle bovengenoemde functies geldt

- zowel mannen als vrouwen kunnen solliciteren;
- de salarisering zal geschieden volgens de CAO voor het Ziekenhuiswezen;
- de pensioenregeling van het PGGM is van toepassing.

„Zie, Ik maak alle dingen nieuw!”

Onder bovenstaande titel verschijnt binnenkort een bundel van 22 preken over het laatste bijbelboek van de hand van ds. M.H.T. Biewenga, predikant van de gemeente te Emmeloord.

Wie belangstelt in deze preken kan dat melden bij: H. Datema, Sportlaan 37, 8302 AW Emmeloord. Tel.: 05270-12 922.

De bundel wordt geleverd tegen kostprijs ± 20,-, exclusief verzendkosten. Levertijd ongeveer 2 maanden.

Stichting voor Ambulante Geestelijke Gezondheidszorg (STAGG)

Op 14 mei jl. heeft ds. J.A. de Vries afscheid genomen als voorzitter van deze Stichting.

Mr. L. Verheij is hem als voorzitter opgevolgd. Zijn adres luidt: Laan van Leeuwesteijn 94, 2271 HM Voorburg. Tel.: 070 - 386 7640.

Afscheidsdienst ds. C. Bakker

In de middagdienst van zondag 2 mei jl. heeft ds. C. Bakker afscheid genomen als predikant van Enschede-Zuid. Na ruim 22 jaar deze gemeente gediend te hebben gaat hij met emeritaat.

Het thema van de preek was: „Wandelt als kinderen van het licht”. Een afscheidswoord van Christus. (Joh. 12:36a)

Hij schetste de intentie van zijn ambtsdienst als het doorgeven van het licht. Gods licht, het enige antwoord op de duisternis in de wereld, waarin wij leven, de duisternis in de maatschappij, oorlogen enz.

Na zijn afscheidspraak werd de scheidende toegesproken door:

- Br. R. Drost, namens de kerkeraad van Enschede-Zuid.
- Ds. P. Bustra van Zwolle, namens de regio.
- Drs. O. Mooiweer, als collega emerituspredikant van de zustergemeente van Enschede-Noord.
- Br. H.J. Bosch uit Enschede namens COGMA (Contact Orgaan Gereformeerde Militairen en Alleenstaanden).
- Br. L. Klaver, namens de Ned. Ge-

ref. Kerk van Hengelo in welke gemeente de scheidende predikant momenteel woont.

- Ds. G. Vrooland, namens de Ned. Geref. Kerk van Enschede-Noord.

In zijn dankwoord dankte ds. Bakker in de eerste plaats God, die hem de kracht heeft gegeven om in totaal 36 jaar Hem te dienen, waarvan dan de laatste 22 jaar in Enschede-Zuid.

Arnhem

Op de laatst gehouden vergadering van de classis Apeldoorn van de Christelijke Gereformeerde Kerken is aan de kerkeraden van de Christelijke Gereformeerde Kerk en Nederlands Gereformeerde Kerk van Arnhem verzocht een korte toelichting te geven op de samenwerking in Arnhem, daar er enige onduidelijkheid bleek te bestaan ten aanzien van de positie van ds. M.W. Vrijhof. Woorden als 'beroepen' en 'aanneming van beroep' zouden daartoe aanleiding hebben gegeven. Graag willen we de gebleken onduidelijkheid wegnemen.

De ontworpen regeling is als volgt: aan ds. Vrijhof is gevraagd of hij bereid is het werk dat hij in de Christelijk Gereformeerde Kerk doet ook in de Nederlands Gereformeerde Kerk van Arnhem te doen. Daartoe is aan de Nederlands gereformeerde leden gevraagd in te stemmen met het beroep dat de Christelijke Gereformeerde Kerk van Arnhem in okt. 1990 op ds. Vrijhof uitbracht. De christelijke gereformeerde leden is gevraagd met de ontworpen regeling in te stemmen. In beide gemeenten is de regeling aanvaard. Voor alle duidelijkheid melden wij dat er geen nieuw beroep op ds. Vrijhof is uitgebracht. Hij heeft ook geen nieuwe beroepsbrief gekregen. Wel is hem in een brief het verzoek gedaan om in het kader van de plaatselijke samenwerking in beide gemeenten de predikantswerkzaamheden te verrichten. Deze regeling is gelijk aan de regeling die geldt in de samenwerkende gemeenten van Almere, Lelystad en Nieuwegein. In een feestelijke dienst is op 17 januari jl. gestalte gegeven aan de bereikte regeling. Afgesproken is tussen de beide kerkeraden, dat het toezicht op leer en leven van ds. Vrijhof in de praktijk bij de beide kerkeraden berust, maar dat de uiteindelijke verantwoordelijkheid blijft bij de kerkeraad van de Christelijke Gereformeerde Kerk.

de kerkeraad van de Christelijke Gereformeerde Kerk van Arnhem; de kerkeraad van de Nederlands Gereformeerde Kerk van Arnhem.

Ds. C. van Leeuwen

Op 6 juni overleed na een korte ziekte ds. C. van Leeuwen van Bilthoven. Ds. van Leeuwen werd geboren op 17 aug. 1920 en diende achtereenvolgens de kerken van Tiel-Zaltbommel, IJsselmuiden-Grafhorst en Bilthoven. Enige jaren geleden werd ds. van Leeuwen benoemd tot Ridder in de

Orde van Oranje-Nassau.

Op donderdag 10 juni is ds. van Leeuwen begraven op de algemene begraafplaats te Bilthoven. In de dienst van Woord en Gebed ging voor ds. Eikelboom van Loosdrecht.

Alkmaar/Zaanstreek-Centrum

Door de kerkeraden van Alkmaar en Zaanstreek-Centrum is een beroep uitgebracht op kand. C.T. de Groot te Wijk bij Duurstede.

Ds. J.B.M. Storms

In verband met de afronding van zijn werkzaamheden bij Jeugd met een Opdracht is ds. Storms te Apeldoorn bereid een beroep uit de kerken in overweging te nemen. Ds. Storms is telefonisch bereikbaar onder nummer (055)430218.

Preekvoorziening Nederlands Gereformeerde Kerken

Op de laatstgehouden predikantenconferentie (13 mei) is op voorstel van de predikanten A.M. van Leeuwen en K. Muller door de aldaar aanwezige predikanten ten behoeve van de preekvoorziening in onze kerken de volgende richtlijn aangenomen:

„Vóór de week, waarin 1 oktober valt, worden door de preekvoorzien(st)ers geen preekverzoeken gedaan met het oog op het volgend jaar en worden ook geen preekbeurten toegezegd door de predikanten.”

De vergadering verzoekt alle preekvoorzien(st)ers en predikanten aan de uitvoering van dit besluit te willen meewerken.

Compas - Vereniging voor Computergebruik in de Pastorie

Op 19 april zijn de (ned. geref.) Vereniging C.N.G.P. en de (geref. vrijgem.) werkgroep Compas samengesmolten tot één nieuwe vereniging: Compas, Vereniging voor Computergebruik in de Pastorie.

Het voorlopig bestuur van deze ongeveer 140 leden tellende vereniging is als volgt samengesteld:

voorzitter: W. Tiekstra, Berkel;
sekretaris: J.M. de Groot, Zaandam;
penningmeester: K. Muller, Heerenveen;
algemeen adjunct: J. Boersma, Harderwijk;
leden: W. Borgdorff, Sliedrecht;
Th.Chr. Zwart, Zuidbroek;
administrateur: J.B. Otten, Gerbrandy-laan 2, 3844 BJ Harderwijk, tel. 03410-27511.

Niet-leden kunnen zich aanmelden door overmaking van de jaarlijkse kontributie van f 20,- op postbankrek. 1527716 van Compas, Harderwijk.

Commissie Studentenwerk Zwolle (CSWZ)

Deze Commissie gaat uit van de Ned. Geref. Kerk II en de Chr. Geref. Kerk te Zwolle.

De doelstelling is om contact te leggen

tussen studenten en de (gast)gemeente en met nadruk op het contact met de kerk.

De taken, die de CSWZ heeft, zijn o.a.:
a. contactavonden beleggen,
b. bezoeken afleggen bij gaststudenten,
c. bijbelkringen organiseren,
d. informatie verschaffen over de diverse activiteiten van de beide gemeenten, die van belang zijn voor het geestelijk leven van de studenten.

De eerste woensdag van elke maand verzorgt de CSWZ een thema-avond.

Voor een thema-avond wordt vaak een gastspreker uitgenodigd, die meestal gespecialiseerd is in een bepaald onderwerp. De gastspreker houdt een inleiding over zijn onderwerp, waarna gelegenheid is om vragen te stellen, met elkaar na te praten of te discussiëren.

Thema's, die in het afgelopen seizoen werden behandeld, zijn ondermeer:

1. Schepping of evolutie.
2. Kerk en Israël.
3. Help, ik kijk televisie.

Op 15 september a.s. zal de startavond zijn voor het nieuwe seizoen.

De CSWZ-avonden worden gehouden in één van de zalen van het Noorderkerkcentrum, Thorbeckegracht 37 te Zwolle.

Tevens beginnen we de thema-avonden met een gezamenlijke maaltijd tegen een geringe prijs.

Kom je als student in Zwolle studeren en wil je nog meer informatie over de CSWZ neem dan contact op met: Els Riesebosch, Hortensiastraat 13, 8013 AA Zwolle, tel.: 038 - 226 111.

We hopen je te ontmoeten op één of meer van onze CSWZ-avonden!

Preekconsent

De regio Den Haag heeft in haar vergadering van 26 mei jl. preekconsent verleend aan drs. R. Venderhof, Jan Campertlaan 5, 2343 DH te Oegstgeest. Zijn telefoonnr. is: 071 - 156 072.

Ned. Geref. Kerk van Maastricht

Gaat u op vakantie naar Zuid-Limburg?

Zo ja, dan willen wij u graag attenderen op de kerkdiensten van de NGK te Maastricht.

Tweemaal per zondag is er dienst, 's morgens om 9.30 uur en 's middags om 17.00 uur. Na de morgendienst kunt u ook nog, onder het genot van een kopje koffie, gezellig napraten en contacten leggen met andere vakantie-gangers en met gemeenteleden.

De diensten worden gehouden in de

'Waalse Kerk', Pieterstraat 6.

Voor telefonische inlichtingen kunt u terecht bij de heer: J.K. Smelik, tel.: 043 - 211 375.

U bent van harte welkom!

Ned. Geref. Kerk van Doetinchem-Velp

De kerkeraad heeft een beroep uitgebracht op kandidaat C.T. de Groot te Wijk bij Duurstede.

Theologische Studie Begeleiding (TSB)

Onderstaand bericht is bestemd voor alle studenten, die theologie (gaan) studeren of de vooropleiding daartoe (gaan) volgen.

Wat is het doel van de TSB?

Op 25 september a.s. begint het nieuwe seizoen voor de Theologische Studie Begeleiding (TSB). Deze begeleiding is opgezet vanuit de Ned. Geref. Kerken en bedoeld voor alle studenten uit deze kerken, die aan verschillende universiteiten en scholen theologie studeren. De bijeenkomsten worden gehouden in het gebouw van de Theologische Universiteit van de Chr. Geref. Kerken, Wilhelminapark 4 te Apeldoorn.

De TSB beoogt:

- een aanvulling te geven op het studieprogramma,
- de contacten tussen de studenten en de kerken te bevorderen, en
- de contacten tussen de studenten onderling te bevorderen.

Wat gebeurt er op de TSB?

Gedurende het cursusjaar zijn er 9 bijeenkomsten op zaterdag, onder leiding van de predikanten H. de Jong, O. Mooiweer en H. Smit. De vergaderingen bestaan altijd uit twee gedeeltes, nl. een lezing en een preekvoorstel (van één van de studenten). Steeds volgt op elk onderdeel een uitgebreide bespreking. Eén keer per jaar wordt er een exegesedag gehouden; we buigen ons dan een zaterdag over een bepaald bijbelboek of bijbelboekdeel. In mei is er steeds een TSB-weekend. Naast de vaste onderdelen (preek en lezing) is er dan altijd gelegenheid de onderlinge contacten te verstevigen.

Voor wie is de TSB?

Op de vergaderingen van het komende seizoen worden ook zij verwacht, die dit cursusjaar beginnen met de studie theologie of zich daarop voorbereiden via een 'vooropleiding'. Deelname aan de TSB is géén vrijblijvende zaak. Van elke Ned. Geref. theologie-student wordt verwacht dat hij/zij actief deelneemt aan het TSB-werk. Bij kerkelijke examens wordt hier ook altijd nadrukkelijk naar gevraagd (TSB-attest nodig). Je kunt je opgeven als TSB-deelnemer door te bellen of te schrijven (voor 20 augustus: liever schrijven) naar de sekretaris van de TSB: G. van Dijk, Aristote-

lesstraat 983, 7323 NZ Apeldoorn, tel. 055-670239. De deelname wordt door onze kerken bekostigd.

Programma TSB 1993-1994

25-09-93 *Lezing*: H. de Jong n.a.v. 'HET ENE DOEL VAN GOD. over de leer van de eeuwige straf', ds. J. Bonda. *Preek*: 2 Koningen 4: 1-7, A. ten Napel.

23-10-93 *Lezing*: H. Smit, 'OVER NEW AGE'. *Preek*: Mattheüs 9:1-9, W. v.d. Wind.

13-11-93 *EXEGESEDAG* over Numeri 16 en 17.

11-12-93 *Lezing*: O. Mooiweer, 'HET AMBT IN DE KRISIS'. *Preek*: Zondag 21 H.C., A. Beeftink.

08-01-94 *Lezing*: K.H. de Groot, 'IS ER EEN DERDE WEG? De theologie van B.S. Childs'. *Preek*: Jesaja 50:4-9, G.J. Voorsluys.

12-02-94 *Lezing*: H. Smit n.a.v. 'GELOVEN BIJ DAGLICHT. Verlies en toekomst van een traditie', H. Wiersinga. *Preek*: Romeinen 1: 1-7, J. van 't Hoff.

12-03-94 *Lezing*: Drie hartekreten (vrije bijdragen begeleiders). *Preek*: Zondag 12 H.C., R. Venderbos.

16-04-94 *Lezing*: O. Mooiweer, 'Beknopt overzicht van de ontwikkeling van HET GEREFORMEERDE KERKELIJKE LEVEN (1892-1994)'. *Preek*: Prediker 12: 1-7, J. Schouls.

Weekend:

13-05-94 *Preek*: Openbaring 5:1-7, P.G. Sinia.

14-05-94 *Lezing*: H. de Jong, 'OVER B. HOLWERDA'. *Lezing*: C.C. Koolsbergen, 'UIT HET LEVEN VAN EEN LEGERPREDIKANT'.

Lijst van studenten met preekconsent

C.T. de Groot, IJsselsteen 54, 3961 GD Wijk bij Duurstede, 03435-73140 (beroepbaar)

C.P. Kleingeld, Loenhorst 49, 2402 LV Alphen a/d Rijn, 01720-33562 (beroepbaar)

J.P. Koedijk, Spinner 23, 1625 VC Hoorn, 02290-31051

A. ten Napel, 't Skûtsje 13, 8501 SJ Joure, 05138-17573

S. Pirot, Leenveldstraat 84, 3740

Bilzen-Beverst (B), 09-3211332477

J. Schouls, Fabristraat 59a, 3117 MH Schiedam, 010-4265867.

Ned. Geref. Kerk en Chr. Geref. Kerk van Almere

Het adres van de penningmeester J. Bennis is gewijzigd en luidt nu: Zuidmark 11, 1355 CA Almere-haven.

Preekvoorziening: mevr. M.A. Bennis-Smit, Zuidmark 11, 1355 CA Almere-haven, tel.: 036-5 313 143.

Ned. Geref. Kerk Middelburg

Ter informatie van vakantiegangers,

die – naar we hopen – in groten getale onze diensten in deze zomer zullen bezoeken, wordt meegedeeld, dat op de zondagen van de zomervakantie in Zuid-Nederland in onze kerk slechts één dienst gehouden zal worden en wel om 9.30 uur op de zondagen 11/7, 18/7, 25/7, 1/8, 8/8 en 15/8. De diensten worden gehouden in de 'Engelse kerk' aan de Simpelhuisstraat achter het stadhuis in het centrum van Middelburg, te bereiken voor wie vanuit het oosten en zuiden (A 58) komt en vanuit het westen (Koudekerke) door de borden 'Centrum' te volgen tot het stadhuis te zien is. Wie vanuit het noorden (Vrouwenpolder, Serooskerke, St. Laurens) komt, dient te weten, dat de borden 'Parkeren centrum' veeleer van het stadscentrum afleiden, dan er naartoe!, en dat vanuit die richting de snelste route is om, na het passeren van het plaatsnaambord 'Middelburg', bij het derde stoplicht (na de stenen brug) *linksaf* te gaan (waar een bord 'Parkeren centrum' rechtsaf wijst!) en vlak daarna weer rechts (bord 'centrum'). Dan is het stadhuis al te zien en de kerk vlakbij: na een brug en een bocht is er rechts parkeergelegenheid bij André's bloemenhal aan de Bodenplaats, waaraan ook de achterzijde van het kerkgebouw zichtbaar is!

Ned. Geref. Kerk Middelburg

Per 1 juni jl. is het penningmeesterschap van de kerk in andere handen overgegaan. Penningmeesteres is nu: Martine Krabbendam-Veenhof, Agaat 5, 4337 MX Middelburg, tel. 01180-40448, en het nieuwe rekeningnummer is: Postbank 0773013.

Landelijke Derde-Wereldmarkt Woord en Daad

In verband met het 20-jarig bestaan houden de comités van de stichting Woord en Daad op D.V. zaterdag 19 juni in de veilinghal van Geldermalsen een grote Derde-Wereldmarkt. Op een oppervlakte van meer dan 5000 m² staan ruim 100 stands, waaronder diverse kramen met unieke handgemaakte artikelen uit Derde-Wereldlanden. Voor de kinderen zijn er allerlei spelen. Voor de kleinsten is er kin-

deropvang. Er worden kunstvoorwerpen bij opbod verkocht. Voor de inwendige mens is uiteraard van alles te koop. De deuren zijn geopend van 10.00 tot 16.00 uur, de toegang is gratis en er is genoeg parkeerruimte. De hal ligt vijf minuten lopen van het station. De opbrengst is voor een straatkinderenproject in India.

Chr. Hogeschool 'De Wittenberg'

Uit de 2e Nieuwsbrief vernemen wij dat directeur N. Tramper na 7 jaar zijn functie neergelegd heeft per 1 juni 1993 en wordt opgevolgd door drs. B. Terlouw.

De heer Terlouw was 6 jaar geleden al verbonden aan de Wittenberg, toen nog Ref. Bijbelschool geheten, als docent geloofsleer en aanvaardde een predikantsfunctie in de gemeente Ter-naard in Noord-Friesland.

Als zijn voornaamste nieuwe taak ziet hij een inzet voor en vorming van een middenkader in de kerken, teneinde jongeren op te leiden activiteiten te verrichten, waaraan predikanten veelal niet toekomen en ook niet voor zijn opgeleid, b.v. evangelisatiearbeid.

Nederlandse Kontaktkommissie Vakantie Kerk Interlaken en Meiringen (Zwitserland).

p/a J.C. Oskam, Laarweg 5, 6721 DA Bennekom. Tel.: 08389-14356. Adres Zwitserland: Lântiweg (am See), Leissigen. Tel.: 036-471054

Rooster kerkdiensten in het Nederlands in de Schlosskirche te Interlaken. Aanvang 18.00 uur. Juli en augustus 1993.

Datum	Predikant	Woonplaats	Organist
4 juli	Ds. K. den Hartogh	Ringgenberg (Zwitserland),	Teke Bijlsma Haarlem
11 juli	Ds. M.S.F. Kemp	's-Gravenhage	Teke Bijlsma
18 juli	Ds. K. den Hartogh	Ringgenberg	Teke Bijlsma
25 juli	Drs. J. Alma	Veenendaal	Teke Bijlsma
1 augustus	Ds. W. Kalkman (opname E.O.)	Ameide-Tienhoven	Teke Bijlsma
8 augustus	Ds. P.C. Zorge	Ouderkerk a/d IJssel	Dick Verdouw Nunspeet
15 augustus	Ds. J. Hiemstra	De Krim	Dick Verdouw
22 augustus	Drs. C. Blenk	Amsterdam	Dick Verdouw
29 augustus	Ds. K. den Hartogh	Ringgenberg	Dick Verdouw

Woensdag 14 en 28 juli zang- en orgelavond o.l.v. Teke Bijlsma.

Aanvang 20.00 uur.

Woensdag 14 juli m.m.v. Chr. Meisjeskoor Credo uit Papendrecht.

Rooster kerkdiensten in het Nederlands in de Sankt Michaelskirche, Meiringen. Aanvang 10.45 uur. Juli en augustus 1993.

Datum	Predikant	Woonplaats	Organist
11 juli	De heer F. de Vries	Emmen	Teke Bijlsma
18 juli	Ds. M.S.F. Kemp	's-Gravenhage	Teke Bijlsma
25 juli	Drs. J. Alma	Veenendaal	Teke Bijlsma
1 augustus	Drs. J. Alma	Veenendaal	Teke Bijlsma
8 augustus	Ds. P.C. Zorge	Ouderkerk a/d IJssel	Dick Verdouw
15 augustus	Ds. J. Hiemstra	De Krim	Dick Verdouw
22 augustus	Drs. C. Blenk	Amsterdam	Dick Verdouw

Woensdag 21 juli zang- en orgelavond o.l.v. Teke Bijlsma. Aanvang 20.00 uur.

*Looft de Heer want Hij is goed
Trouw in alles wat Hij doet
Want zijn goedertierenheid,
zal bestaan in eeuwigheid.*

(Psalm 136)

Samen mochten wij op 2 juni 1993 het feest vieren van het 40-jarig huwelijk van onze ouders

A. VAN DIJK EN Z. VAN DIJK-HUISMAN

Dankbaar zijn we om wat de Here ons in hen heeft gegeven.

Apeldoorn: Piet en Bea Achterbergh-van Dijk
Jasper, Bram, Maarten
Steenwijk: Gerben en Hilde van Dijk-Verhoeff
Aldré, Eline

*Wat de Heer genadig verleende
dat drage mijn lied door de tijden;
moge ik geslacht op geslacht
uw trouw door mijn mond openbaren:
En het luidt: "de genade staat eeuwig;
in de hemel fundeert Gij uw trouw."*

Psalm 89 : 2 en 3

Met dank aan de Here die ons zo'n rijk leven heeft gegeven, berichten wij het overlijden van mijn geliefde man, onze lieve vader, schoonvader en opa

**CORNELIS VAN LEEUWEN v.d.m.
Ridder in de Orde van Oranje-Nassau**

* 17 augustus 1920

† 6 juni 1993

Bilthoven, C. van Leeuwen-Brouwer
Dronten, Albert van Leeuwen
Minke van Leeuwen-Lamberts
Simon
Anko
Albert Mark
Amstelveen, Clara Timmermans-van Leeuwen
Jacob Timmermans
Janco
Frits
Utrecht, Anne van Leeuwen

Paltzerweg 45
3722 JA Bilthoven

De dienst van Woord en gebed en de teraardebestelling hebben op donderdag 10 juni te Bilthoven plaatsgevonden.

1 Timotheüs 3 : 13

Want zij, die hun dienst goed hebben vervuld, verwerven zich een ereplaats en veel vrijmoedigheid om te spreken door het geloof in Christus Jezus.

De kerkeraad van de Nederlands Gereformeerde kerk van IJsselmuiden deelt met droefheid mede, dat haar vroegere herder en leraar

DS. C. VAN LEEUWEN

is overleden.

Als predikant heeft hij onze Gemeente gediend van nov. 1952 tot juni 1962; over deze periode wordt nog altijd met veel waardering gesproken.

IJsselmuiden, 8 juni 1993.

G. v.d. Kamp (2e praeses)
H. Hofstede (scriba)

Matthëus 24:46

Zalig die knecht die zijn Heer bij zijn komst zo bezig zal vinden.

De kerkeraad van de Nederlands Gereformeerde Kerk te Bilthoven deelt met ontroering het overlijden mee van

DS. C. VAN LEEUWEN

die van 1962 tot 1985 als predikant aan onze gemeente was verbonden.

Met grote waardering zien wij terug op de wijze waarop hij ook na zijn emeritaat in onze gemeente is werkzaam geweest.

Bilthoven, 6 juni 1993.
F. Kuijper, praeses
W. ten Dolle, scriba

"De gedachtenis des rechtvaardigen zal tot zegening zijn."

Spr. 10:7

Met verslagenheid heeft de Raad van Toezicht en Advies voor de Theologische Studiebegeleiding binnen de Nederlands Gereformeerde Kerken kennis genomen van het onverwachte overlijden van zijn secretaris

DS. C. VAN LEEUWEN

Zijn mildheid, vriendelijkheid en helder inzicht maakten hem tot een zeer gewaardeerd lid van onze raad.

Namens de Raad,
J. Bouma, voorz.
J. Kranenburg, wnd. secr.
J. Kooiman, penn.

Met leedwezen namen we kennis van het overlijden van

DS. C. VAN LEEUWEN

emerituspredikant van Bilthoven.

Al vanaf een vroeg moment gaf hij les aan onze school. Tien jaar lang heeft hij zich in grote ijver voor ons onderwijs ingezet. Wij houden hem in ere als een zeer beminnelijk mens, een goede collega, en iemand die ons in het christelijk geloof voorging. Wij wensen zijn vrouw en kinderen Gods onmisbare nabijheid in deze moeilijke dagen.

Bestuur, staf en docenten
van De Wittenberg,
voorheen Reformatorische
Bijbelschool, te Zeist